Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat
Journal of History of Culture, Science and Medicine
2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

A magyar gyógyszerészet rövid története
A felvidéki Lévai járás gyógyszerészetének története

History of pharmacy in Lévai district in highlander Hungary

Baka Lívia dr.
Semmelweis Egyetem GYOK

Konzulens: **Dr. Forrai Judit** DSc
Semmelweis Egyetem Népegészségtani Intézet

Initially submitted September 16, 2017; accepted for publication October 7, 2017

Abstract
In the district of Leva the first pharmacy was founded in the 17th century. It would be the 350th anniversary this year, but in a decision of 1956 had been abolish the privat property. Based on the remaining and available resources, the increasing of the number of pharmacies begins in a 19th century. While in 1984 the number of a total is 12, today in 89 settlements of a district, are 42 pharmacies. We introduce this process in this article.

Kulcszsavak: gyógyszerészet történet, Lévai járás, 19. század

Keywords: pharmacy story, Lévai district, 19th century

1. Bevezetés

„A múltat is teremteni kell. Egy korszak attól lesz múlt, hogy megírják. Valamirevaló múlt megteremtéséhez néha nagyobb erő kell, mint a jövőéhez: mindent pontosan a helyére kell tenni. A rosszul elrendezett, rosszul megírt múlt föltámad, visszajár, állandóan zavarja az embert. A megíratlan idő meg egyszerűen el se megy; ködszerűen üli meg a tájat és az elmét."

Illyés Gyula

A múlt, a történelem ismerete minden ember számára kiemelkedően nagy jelentőségű. Ugyanúgy, ahogy egy hivatás kialakulásának, történelmének az ismerete is nagyon fontos az adott irányzat szakemberei számára, ahhoz, hogy a jelenben megfelelően tudják mesterségüket végezni.
Az emberiség létezésének kezdetétől az általános egészségi állapotnak fontos befolyása volt az egyén életminőségére. A fájdalom, a betegség senki számára sem kellemes, így már az ősember is próbálta elkerülni, ha mégis bekövetkezett valamivel enyhíteni. Tehát bátran kijelenthetjük a gyógyszerészet története egyidős az emberiséggel.
A magyar gyógyszerészet több, mint ezer éves történetét egy szakdolgozatban lehetetlen lenne úgy összefoglalni, hogy abból semmilyen lényeges elemet ne hagyjunk ki. Ezért témámat szűkítettem a Felvidék, ezen belül is a mai Szlovákia területén elhelyezkedő Lévai járás gyógyszerészetének, gyógyszertárainak a történelmére a XVII.-től a XX. századig bezárólag. A Magyarországi gyógyszerészet történelmében Felvidék mindig is lényeges volt, mivel ezt a területet kevésbé sújtották a középkori és újkori ütközetek, így gyorsabban tudott fejlődni az ipar és a kereskedelem is.
Választásom azért esett éppen erre a felvidéki régióra, mert jómagam is innen, pontosabban Kéty kicsi községéből származom. Mivel létszámát tekintve a múltban és jelenleg is (700 fő körül) túl kicsi ahhoz, hogy itt gyógyszertár létesült volna, ezért róla nem lesz szó munkám további részében. A környékbeli városok és

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

falvak történelmi gyógyszerészete és gyógyszerészei viszont méltán érdemesek arra, hogy róluk is beszámoljon valaki. E térség gyógyszerészetének történetéről ugyanis eddig magyar nyelvű kiadvány nem született, annak ellenére, hogy egykoron Magyarországhoz tartozott és a járás körülbelül 30%-a ma is magyar anyanyelvű.

Célkitűzésem a Lévai járás gyógyszerészetének, történelmileg fontosabb gyógyszertárainak, kiemelkedő gyógyszerészeinek bemutatása. Emellett a nem gyógyszerész, de papi hivatása mellett a gyógyításnak is elkötelezett Zelenyák János életútjának és munkásságának is szántam egy fejezetet. Ahogy a környéken egyedülálló Barsi Múzeum Gyógyszerészettörténeti Kiállítása is külön fejezetben kerül bemutatásra munkámban.

A könnyebb érthetőség és tájékozódás érdekében a szakdolgozatom végén a benne előforduló, de Magyarországon nem használt rövidítések jegyzéke, valamint az említett helységnevek kétnyelvű - az általam használt magyar és a hivatalos szlovák nevek - jegyzéke is megtalálható.

2. A gyógyszerészet kialakulása

2.1. Őskori és ókori gyógyítás

Gyógyszerészettel mindenhol találkozunk, ahol a civilizáció megjelenik, mivel az emberek alapszükségleteit elégíti ki. Eredetéről különböző vélemények születtek, azonban kevés valódi bizonyíték áll rendelkezésre. [1] (Sonnedeker 3.)

Az első gyógyító maga a családanya volt, aki betakarta lázas gyermekét állatbőrrel, a vadászat alatt megsebzett férje sebét kimosta a forrás hideg vizével, majd betakarta erdei mohával, lekötötte fahánccsal és bőrszíjjal. Később a törzsek népesedésével a férfiak közül egy nagytekintélyű és tapasztalt aggastyán vette át az orvos, gyógyszerész és lelkész szerepét is. Azért is forrt össze ez a három, ma már különálló szakma, mivel akkoriban a gyógyítás és a gyógyító eszközök is javarészt lelkiek, pszichikaiak voltak, például ördögűzés, ráimádkozás és egyéb autoszuggesztív eljárások. A kezelés hatásosságát nagyban befolyásolta a misztérium és a természetfeletti erők. [2] (Baradlai 13-14.) A jövendölést és gyógyítást is végző sámánok gyakran pszichotróp növényeket fogyasztottak, hogy ezek segítségével lépjenek kapcsolatba az istenekkel és a szellemvilággal. Látomásaikból igyekeztek megfejteni a jelen és a jövő titkait. [3](Dévay, Antal 16.)

A kultúra fejlődésével specializálódott az orvos hivatása is, aki nem foglalkozott többet lelkészi teendőkkel, viszont a gyógyszerészi teendőket még sokáig ő végezte. Később, amikor már nem ért rá a gyógyszerkészítéssel foglalkozni tanult szolgát tartott, aki a használatosabb gyógyszerféleségeket elkészítette és az orvos kezéhez adta. Ezek a gyakorlott gyógyszerkészítő orvos szolgák ezt követően, mint specialista gyógyszerészek önállósították magukat és lettek a mai gyógyszerészek ősei. [2] (Baradlai 14.)

2.2. Gyógyszerészet az ókori kultúrákban

2.2.1. Zsidók

Ősrégi közegészségi törvényekkel rendelkeztek, amelyeknek zöme még ma is helytálló az egészség megóvása szempontjából. Ezek az úgynevezett „mózesi törvények”, higiéniai rendelkezések, csak hosszú évszázadok tapasztalatain alapulhattak. Különösen meglepőek azok az intézkedések, amelyek a betegségek és járványok elterjedését próbálták megakadályozni. A közegészségügyi törvények bekerültek a szent könyvbe, a *Talmud*ba, ami kioktatást jelent, így ezeket vallási parancsok formájában tették kötelezővé. A Talmud egészségügyi rendelkezései mind indokoltak voltak, tekintettel a forró égövi éghajlatra. Ilyenek a körülmetélés, a nők rituális fürdése, a zsíros sertéskoszt eltiltása, a tejes ételek erjedésének meggátlása, a gyakori kézmosás, a konyhaedények szigorú tisztántartása.

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

Régi zsidó könyvek már írnak gyógyszerkészítőkről és gyógyszerkereskedőkről, akik nem azonosíthatók az orvosokkal. A gyógyszerkészítők receptúrai tevékenységet is folytattak, készítettek forrázatokat, főzeteket, gyógyító borokat és eceteket, finom növényi porokból méz és olaj segítségével electuariumokat, továbbá linimentumokat, kenőcsöket és füstölőket. [2] (Baradlai 15-16.)

2.2.2. Asszírok és babilóniaiak

A Babilóniai-asszíriai birodalom a mai Irak területén helyezkedett el. Az itt élő sumérok Krisztus előtt kb. 3000-ben kifejlesztették az ékírás rendszerét, így megkezdve az írott történelem korszakát. Több ezer agyagtábla maradt fenn, amelyekből folyamatosan egyre több információ kerül birtokunkba az akkori orvoslásról és gyógyszerészetről, azonban még így is nagyon hiányos a tudásunk. Úgy vélték a betegség isteni büntetés a gyógyulás pedig megtisztulás, így náluk is, ahogy a többi ókori népnél szorosan összekapcsolódott a vallás és a gyógyítás. Jelentős volt a növényi és ásványi gyógyszerkincsük, emellett használtak állati eredetű anyagokat, alkoholokat, viaszokat és mézet is. Az asszírok különböző formában használták a gyógyszereket, például kenőcsökben, mixtúrákban, infúziókban, boros oldatokban, bedörzsölőkben, főzetekben, füstölőkben. A külsőleges orvosságokat és kozmetikumokat a régi asszír gyógyszerkészítők az úgynevezett „pasisuk" csinálták. A belsőleges gyógyszereket azonban maguk a mágusok készítették. [1] (Sonnedeker 4-5.) [2] (Baradlai 18.)

2.2.3. Egyiptom

Az egyiptomiak történelme a sírfeliratokon, kerámiákon és papiruszokon jól dokumentált. A papirusz tekercsek, amelyeket a barlangok és sírok őriztek meg sok információt szolgáltatnak az egyiptomi gyógyításról és sebészetről.

Az *Ebers papirusz* az első orvos-gyógyszerészeti tanulmány, amely 4,5 méter hosszú és időszámításunk előtt 1500 körül íródott. 875 orvosi receptet és közel 700 növényi, állati és ásványi drog leírását tartalmazza. Az egyiptomi orvoslás fejlettebb volt az asszirokénál, az előirataik kvantitatívak voltak, friss és szárított növényi részeket egyaránt alkalmaztak. Tudták, hogy mely növényeket kell a napon és melyeket az árnyékban szárítani. Ezután mozsárban vagy darálóban aprították, alkalmaztak szitákat és mérlegeket is. [4]

Az orvostudomány fejlődésének vallási meggyőződésük szabott határt, mivel úgy gondolták a lélek tovább él, de csak az ép testben. Emiatt tiltott volt a boncolás. A mumifikálást a papok egy külön csoportja végezte. A múmiák tudományos vizsgálata arról tanúskodik, hogy igen gazdag anatómiai ismeretekkel rendelkeztek. [2] (Baradlai 18-21.)

2.2.4. India

Indiában az orvosok és gyógyszerkészítők a kasztrendszer előkelő helyén helyezkedtek el. Az őshinduk minden bölcsességének, tudásának és valláselméletének tárháza a *Védák* (kinyilatkoztatások). Ebben orvosi és gyógyszerészi ismeretek is szerepeltek, találunk anatómiát, gyógykezelést, gyógyszerkészítést, gyógyszerismeretet, sőt a mérgekről és ellenszereikről is ír. A Sushruta-véda több száz receptet tartalmaz betegségek szerint csoportosítva. A fontos gyógyító tényezők közé tartozott a bedörzsölők és borogatások mellett a zene is. [3] (Dévay, Antal 17.) [5] (Nikolics, Vincze, Zelkó 102-103.)

2.2.5. Kína

A kínaiak 5000 éves gyógyszerkönyve a *Pen-Tsao* tanúskodik gazdag gyógyszerkincsükről, amely a számos növényi eredetű szer mellett állati eredetűeket is tartalmaz. Érzéstelenítő és kábító hatású anyagokat is alkalmaztak. Tisztában voltak a diétás étrend fontosságával, a napfürdő, vízkúra és gyógytorna erősítő szerepével. A vallás itt is tiltotta a műtétek végzését, ezért a sebészet nem tudott fejlődni.

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

Sajátos és ősidők óta használatos gyógyító eljárásuk az akupunktúra. Feltehetően hosszú idők tapasztalatai során fedezték fel minden betegség megfelelő akupunktúrás pontját. A kínai orvoslás elválaszthatatlan a kínai bölcselettől és filozófiától. A taoizmus tanításai szerint az ember mindig törekedjen a testi és lelki harmóniára. [3] (Dévay, Antal 17.) [5] (Nikolics, Vincze, Zelkó 103.)

2.2.6. Görögök

Az ókori görögök a gyógyítás tudományát Apollóntól származtatták, aki ezt a tudást átadta fiának Aszklepiosznak, aki a botra tekerődző kígyó jelképével ma is sok egészségügyi intézmény jelképében szerepel. Egyik lánya Hügeia az egészség, másik lánya Panakeia a gyógyszerkészítés istennője volt.

A leghíresebb görög orvos **Hippokratész** (i.e. 460-375) volt, aki egyenesen Aszklepiosztól származtatta magát. Méltán nevezhetjük az orvostudomány atyjának. Tőle és tanítványaitól származik a *Corpus Hippocraticum* című mű, mely az emberiség történetében az első igazi orvosi kézikönyvnek számít, ebben több mint 200 féle gyógynövényt ismertet. Legfőbb alapelve, *„nil nocere”* (ne árts!), mely azóta is érvényes mind az orvosi, mind a gyógyszerészi hivatásra. A pestis kitörésekor Hippokratész rájött, hogy ha több embert ugyanazon időben, ugyanazon a helyen azonos betegség támad meg, akkor annak közös az oka. Így megtiltotta a betegekkel való érintkezést.

Az alexandriai orvosi iskolában Kr.e. 275-ben már tanítottak anatómiát és élettant. **Pedaniosz Dioszkoridész** (i.sz. 40-90) az ötkötetes *Materia Medicá*ban félezer gyógyszert írt le. Ez tekinthető az első gyógyszerkönyvnek. [3] (Dévay, Antal 17-19.)

2.2.7. Római Birodalom

A gazdag rómaiak nagyrészt átvették a görög módszereket, majd jelentősen fejlesztették azt. **Aulus Cornelius Celsus** (i.sz. 25-50) munkájában - *De medicina* - főként a görög és más orvosok ismereteit gyűjtötte össze és szerkesztette meg 8 kötetben, mely 250 orvosság és 100 sebészeti eszköz leírását tartalmazza.

Claudius Galenus (i.sz. 130-200) volt e korszak legnagyobb természetkutatója és egyben orvos-gyógyszerésze. Ő foglalta először rendszerbe a gyógyszereket, valamint korából származó számos új taggal gyarapította azokat. Növényi gyógyszerek közül 473-at számoltak össze Galenus műveiben, de ezek mellett az ásványi anyagokról is szól. Több gyógyszerformát is alkalmazott, ezek közül a hűsítő krémek és kenőcsök voltak a legjelentősebbek. A laboratóriumban készült gyógyszereket még ma is galenikumoknak nevezzük. [4] (Anderson 29-31.)

2.3. Középkor

A középkori orvoslás elsősorban nagyrészt a hippokratészi-galenusi tanokra épült. Ebben az időben az arabok ismeretei váltak jelentőssé, akik nem csak átvették az addigi tudást, hanem tovább is fejlesztették azt. Ők voltak az elsők, akik a VIII. században szétválasztották az orvosi és gyógyszerészeti tudományt. A világon először Bagdadban állítottak fel gyógyszertárat, 753-ban. Legjelentősebb orvosuk **Avicenna** (teljes néven Abu Ali al-Huszajn bin Abdallah ibn Szína, 980–1037) volt, az ő idejében éli az arab orvoslás a virágkorát. Fő műve a *Kánon*, mely öt könyvből áll, második könyve szól a gyógyszertani ismeretekről, az ötödik pedig a gyógyszerkészítésről és hatásmechanizmusról. [5] (Nikolics, Vincze, Zelkó 107.)

Európában az egészségügy feladatait elsősorban a gyógyító rendek látták el. A kolostorokat a városoktól távolabb építették, önellátóak voltak, így maguk termesztették a gyógyszerekhez szükséges gyógynövényeket is. Gyógyító-ápoló munkájuk során nagy tudásra tettek szert, így hagyománnyá vált a szerzetesek oktatása, továbbképzése is. Ezekből alakultak később az orvosi iskolák, ahogy a kolostori betegszobákból később a kórházak. Néhány kolostor már saját gyógyszertárral is rendelkezett.

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

A gyógyszerészet fejlődésére nagy hatással volt az alkímia, amelynek laboratóriumi kutatásai során új eszközöket és eljárásokat fejlesztettek ki, valamint új vegyületeket fedeztek fel. A gyógyszerek előállításának technológiája is nagy fejlődésen ment keresztül. A különféle műveletekre - például desztillálás, őrlés, bepárlás - eszközöket és készülékeket is kifejlesztettek, melyek fontos tényezői voltak a gyógyszerek minősége javulásának.

A gyógyszertárak számának és forgalmának növekedése szükségessé tette azok törvény általi szabályozását. A **II. Frigyes** (1194-1250) által kiadott törvénykönyv, a *Novae Constitutiones* részletesen szabályozza a gyógyszertárak működését. A törvénykönyv mind a gyógyszertárak, mind a gyógyszerellenőrzés történetében mérföldkőnek tekinthető.

Paracelsus (teljes néven Theophrastus Philippus Aureolus Bombastus von Hohenheim, 1493-1541) nevéhez számos gyógyszer kifejlesztése köthető. Ő honosította meg az orvosi kémia szemléletét, melynek célja gyógyszerek felfedezése volt, nem pedig az aranycsinálás. Nevéhez fűződik a hatóanyag fogalmának bevezetése is. [3] (Dévay, Antal 20-23.)

A középkorban Magyarországon is a szerzetesrendek feladata volt a gyógyítás. A magyar gyógyszerészet első írásos emléke a *Pray-kódex*, amely valószínűleg 1192 és 1195 között készült. A bencések számára íródott, naptári része érdekes orvosi, gyógyszerészi feljegyzéseket tartalmaz. Hazánkban az első gyógyszertárakat szintén a gyógyítással foglalkozó szerzetesrendek kolostoraiban találhatjuk meg. A XII. századtól a szerzetesi kórházak mellett már gyógyszertárakat is üzemeltettek a barátok. [5] (Nikolics, Vincze, Zelkó 108-109.) [6]

3. A felvidéki gyógyszerészet

3.1. Felvidék szerepe a magyar gyógyszerészettörténelemben

A magyar gyógyszerészet történetében már a XIV. századtól a Felvidék vitte az úttörő szerepét, a nyugat tudományos és értelmi fejlettsége nagyban befolyásolta Felvidék társadalmi és kulturális viszonyait. Az első gyógyszertárról pontos adatok nincsenek, mivel ezek részben elpusztultak, másrészt kezdetben olyan gyógyszerészek nem igazán voltak, akik emellett ne orvosok lettek volna. A gyógyítás mesterségét, a gyógyszerek kiadását ekkor főként a szerzetesek űzték. Magyarországon Nagy Lajos (1326-1382) uralkodása után minden nagyobb városban volt gyógyszertár és gyógyszerész, ha nem is állandó jellegűek, de vándorgyógyszerészek gondoskodtak a nép gyógyszerszükségleteiről. Több gyógyszertár a németek lakta területeken volt, mert közelebbi érintkezésben álltak az ekkor már sokkal inkább előrehaladott Németországgal. Már 1303-ban élt egy Péter nevű budai „confectói medicinarum", aki tevékenységét Esztergomig kiterjeszti. Egy pozsonyi gyógyszerészről 1310-ben írtak. Az ebben az évben Pozsonyban járt pápai követség egyik tagja végrendeletében úgy rendelkezik, hogy hagyatékából a gyógyszerészt is elégítsék ki, a neki, betegsége miatt szállított gyógyszerekért.

A XIV. században a városi szolgálatban álló gyógyszerészek mellett már királyiak is voltak. A királyok gyakran bőkezű adományozással ismerték el a gyógyszerészek érdemeit. Gekmin mester, az 1335-46 közti időben működött királyi gyógyszerészként: a hontmegyei „Zaárd" birtokot kapta adományul. Később ezt a birtokot egy Szerecsen nevű gyógyszerész kapta meg, aki egyúttal a királyi kamarák főnöke is volt.

A gyógyszerészek számának emelkedését az magyarázza, hogy különösen az Anjou-korban nagyban előtérbe került az olasz befolyás. A Magyarországon lévő olasz orvosok, akik már akkor egyetemi végzettséggel rendelkeztek, a gyógyszerészeti intézmény honosítására és fejlesztésére törekedtek. A terjedő járványok miatt is nagy szükség volt gyógyszerészre és gyógyszerre.

A XV. században még inkább fejlődött a magyar gyógyszerügy. Ekkor Magyarország trónján két király ült, Zsigmond és Mátyás, akiknek kiváló érzéke volt a tudomány és a művészet iránt. Zsigmond uralkodása alatt indult meg a városok fejlődése, különösen a felvidéki, határszéli városok lakossága kezdett

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

megismerkedni a kereskedelem és az ipar áldásaival. A folyamatos fejlődéssel az egészségügy is előtérbe került a városokban. Már ekkor gondoltak a gyógyszerészet viszonyainak szabályozására, ezzel elismervén a gyógyszerészet, mint társadalmi rend működésének fontos voltát. Az első ilyen rendelkezés a budai jogkönyvnek a gyógyszerészetre vonatkozó pontja, amely egy városi hatóságnak saját hatáskörében kibocsájtott intézkedése, tehát nem bírt országos kötelező erővel. E jogkönyv 102. pontja „von den Aputekären“ kimondja, hogy a gyógyszerészek csak olyat áruljanak, ami régi idők óta gyógyszertárba tartozik. Aki e rendelet ellen vétett, törvény által büntetendő volt. Eddig a gyógyszertár, Apotheca nem volt más, mint üzleti raktár, amelyben gyógyszereket is árultak. Csak később, amikor a tilalmak ismétlődtek vált az „Apotheca” azzá, ami most, gyógy- vagy ehhez hasonló szerek eladási helyévé. Több adat is van arra, hogy Felvidéken már ekkor voltak rendes gyógyszertárak. 1442-ben említés esik János bártfai gyógyszerészről, 1483-ban Bertalan, majd 1487-ben János nevű kassai gyógyszerészről. Körmöcbányán 1499-ben és 1505-ben Kristóf gyógyszerész a városi tanács tagja. Mátyás királynak köszönhető a gyógyszerészi rend fellendítése, az általa tervezett nagyszabású budai egyetemen a gyógyszerészeknek is juttatott helyet. Mátyás az udvarába a művészek és írók mellett gyógyszerészeket is telepített be Olaszországból. [7] (Csippék 274-278.)

A XVI. században nagy lendületet vett a gyógyszerészet ügye. Ebben az időben vette kezdetét az a tudományos harc, melynek célja volt a hagyományos gyógyászat elveit összhangba hozni a mindinkább fejlődő tudomány tanaival; a galenusi gyógymódot összeilleszteni a vegyészet tudományával. Paracelsus törekvésének köszönhetően sikerült a vegyi készítményeket bevezetni a gyógyszertárakba.

Felvidéken ebben az időben a kereskedelem és az ipar központjaiban mindenhol van gyógyszertár. A volt Salvator pozsonyi gyógyszertár a XVII. századba teszi eredetét. Az esztergomi érsek Lippay György (1600-1666) alapította saját használatára, majd a jezsuita rendnek adományozta és a rend feloszlatásáig annak birtokában volt. Régi korát hirdetik a XVII. századból fennmaradt edények, régi könyvek, képek. A mai épület 1904-ben épült, Adler Rezső építette, neoreneszánsz stílusban készült. [7] (Csippék 291.) [8]

2. ábra – A volt pozsonyi Salvator gyógyszertár belülről

1. ábra - A volt pozsonyi Salvator gyógyszertár

Ezen kívül kisebb-nagyobb patikát találunk Selmecbányán, Lőcsén, Kassán, Eperjesen, Bártfán, Nagyszombaton, Rózsahegyen.

Felvidéken léptették életbe elsőként a gyógyszertárak évenkénti vizsgálatát, amelyet I. Ferdinánd király az 1551-ben kibocsájtott „Policeyordnung” -jában határoz meg. Nehéz volt a gyógyszertárak sorsa a nagyszámú konkurencia miatt is. A gyógyárukkal való kereskedés szabad volt; házalók és kuruzslók járták az országot és hirdették gyógyszereik mindenhatóságát. Másrészt a főúri családok is nem csekély konkurenciát jelentettek, mivel majdnem minden nagyobb hazai főúri családban volt egy-egy házi patika, amelyből szükség esetén a jobbágyat és a városi polgárt is ellátták orvossággal.

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

A XVII. századtól indul a magyar, különösen a felvidéki gyógyszerészet fellendülése. A kormány és az önálló jogéletű városok hatósága is egyre inkább kiterjeszti figyelmét e fontos egészségügyi tényező viszonyaira. A kassai 1609-ik évi városi szabályzat szigorúan meghagyja, hogy a gyógyszerészek úgy járjanak el működésükben, hogy Isten és a világ előtt felelni tudjanak. Kassán a XVII. században nagy hangsúlyt fektettek a gyógyszerészet fejlődésére. De más felvidéki városokban is rohamosan virágzik a gyógyszerészet ügye. Pozsonyban 1623-tól tartanak gyógyszertár vizsgálatot. Nem sokkal később megnyílik a negyedik gyógyszertár a városban, amelynek létesítési jogát Lipót király adja Rauchenfeld János Györgynek az „orvosi és gyógyszerészeti szakma terén elért eredményeiért". [7] (Csippék 291-293.)
A kormány több a gyógyszerészekre vonatkozó intézkedést is kibocsát (1644, 1656, 1678, 1689). Kötelezővé teszik a gyógyszerészek városi orvos általi megvizsgálását és megtiltják a zárdai gyógyszertárak gyógyszereladását. Az 1678. évi rendelet ráparancsol a gyógyszerészekre, hogy a nem katolikus alkalmazottakat igyekezzenek a katolikus hitre téríteni. A gyógyszerészek kiváló társadalmi állást is foglaltak, például Weber eperjesi gyógyszerész a város bírája, egy másik szintén eperjesi gyógyszerész Scholcz György pedig első városi szenátor.
A XVIII. században fejlődésnek indult a közegészségügy feladatai iránti érdeklődés. Az orvosi és gyógyszerészeti tudomány is a természettudományok útjára kezdett térni, ez további komoly kutatásokra adott lehetőséget. Nyitra-megyében az 1733. évi indítvány kiadja, hogy legyen megyei főorvos, ez alapján a főispán dr. Hrommer Jánost nevezi ki.
Ekkor kezd a gyógyszerészet ügye is a kormány felől kellő törődésben részesülni. A Magyar Királyi Helytartótanács, mely 1724-ben kezdte meg működését Pozsonyban, egymás után bocsájtotta ki a gyógyszerészetre vonatkozó intézkedéseket. Bizonyossággal mondhatjuk, hogy a mai gyógyszerészetünk alapjait az akkor kiadott rendeletekben fektették le. A Helytartótanács első ilyen intézkedése a gyógyszertárak alapos vizsgálatát szabja meg. 1727-ben Campolongo nagyszombati és néhány esztergomi érseki orvos vezetésével hajtották végre elsőként a pozsonyi patikák vizitjét. Az 1733. évi vizsgálati jegyzőkönyv szerint, az öt pozsonyi gyógyszertárból csupán három, a „Vörös rákhoz", az „Arany griffmadárhoz" és a „Fekete sashoz" címzettek feleltek meg a vizsgáló bizottság követelményeinek, míg a Walter és Schvarc-féle patikák működésének beszüntetését határozták, azoknak hiányos berendezése miatt. Ekkor indult mozgalom a szerzetesi gyógyszertárak működési jogának megszüntetésére. Egyedül az irgalmas rendnek engedélyezték továbbra is a polgári lakosság ellátását gyógyszerekkel, tekintettel annak a betegápolói és orvosi tevékenységére. A konkurencia megszüntetése után szabadon fejlődhettek a polgári gyógyszertárak. A Helytartótanács 1743-ban elrendelte a Magyarországon levő gyógyszertárak összeírását. Ez alapján Felvidéken összesen 22 gyógyszertár volt: Pozsony-megyében 7, Esztergom-megyében 1, Trencsén-megyében 2, Nyitra-megyében 7, Túrócz-, Bars-, Hont-, Gömör- és Zemplén-megyékben egy-egy. Ez a szám az 1770. és 1773. évi egészségügyi rendelet kibocsátása után emelkedett, mivel minden megyét utasítottak gyógyszertár felállítására és a főurak is saját szükségletük, valamint a közegészségügy előmozdítására házak és telkek adományozásával a gyógyszertárak keletkezését előmozdították. [7] (Csippék 306-307.), [9]
Fontos tényező a térség gyógyszerészetének fejlődésében a nagyszombati egyetem orvosi karral való kibővítése. 1771-től kezdve a gyógyszerészek kiképeztetése az egyetemen történt, emellett a gyakorlati ismeretek megszerzése is kötelező volt. Senki sem lehetett gyógyszertár tulajdonos, vagy gondnok, aki nem tette le az egyetemen előírt vizsgát növénytanból, vegytanból és gyógyszertanból, továbbá egy gyakorlati vizsgából. 1771-től 1800-ig 290 gyógyszerész-mester szerzett oklevelet. [7] (Csippék 307-308.)
A megindult fejlődés tartós maradt, erről a számok is tanúskodnak. Az 1. számú táblázat mutatja a gyógyszertárak számának változását Felvidéken, 1747 és 1895 között.[7] (Csippék 322.)

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

1.táblázat – A felvidéki gyógyszertárak számának alakulása 1747-1895

Év	Gyógyszertárak száma
1747	22
1820	90
1859	138
1895	218

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

4. A gyógyszerészet története a Lévai járásban

4.1. Léva (Levice) megalakulása

A mai Szlovákia dél-nyugati részében, közigazgatásilag Nyitra kerületében terül el a Lévai járás. Székhelye Léva, településeinek száma 89. A járás nyugati része az egykori Bars vármegyéhez, keleti része Hont vármegyéhez, déli része Esztergom vármegyéhez tartozott. [10]

3. ábra – Lévai vár látképe a várkastéllyal

A XII. században említik elsőként a Garam völgyében található, akkor még jelentéktelen Leva települést. Az ősi Léva még nem pontosan a mai területén helyezkedett el. A XIII. században épült a lévai vár, amelynek feladata a Garam menti útirány és a bányavárosok védelme volt a tatárok pusztítása elől. A vár tövében egy új település, a mai Léva keletkezett, amely a király fennhatósága alá tartozott. A vár történetében érdekesség, hogy 1553-ban, amikor az addigi birtokosok, a Lévai család utolsó sarja is meghalt, a vár birtoka a Koronára szállt és Miksa császár Lévát Dobó Istvánnak a híres egri várkapitánynak adományozta. Ő hozatta rendbe a vár megrongált falait, és építette fel a vár tövében található hatalmas várkastélyt. [11]

Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat
Journal of History of Culture, Science and Medicine
2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

4.2. A lévai gyógyszertárak története

Mielőtt a gyógyszertárakról írnék, szeretném bemutatni, hogy Léván a gyógyszerészet már több mint egy évszázaddal ezelőtt is kiemelkedő közéleti szerepet töltött be. Bizonyítja ezt a következő, 1904-ből származó kézzel rajzolt, bálba invitáló „vény". A képen látható: *minden táncból végy amennyi szükséges, keverd, add, jelezd: Csak szívesen! Majd az utasítások helyes betartásával a halott is kikel koporsójából, a fekvőbeteg is ágyából, a pap és a sánta is táncra perdülnek*.

4.2.1. A fekete sashoz

A Lévai járásban a gyógyszerészet története a XVII. századba nyúlik vissza, szorosan kötődve Léva város önállóvá válásához.

4. ábra - Táncmulatságot reklámozó rajz, 1904-ből

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

Az első gyógyszertárat Léván alapították, a járásban 1664-ben. Levéltári bizonyíték nem maradt ránk, de ezt a tényt igazolják a későbbi tulajdonosok a gyógyszertári borítékokon és leveleken. A keletkezés okát támasztja alá az is, hogy ebben az évben űzték ki a törököket Léváról és ekkor lendült fel a kézműipar és a kereskedés. Ez a fejlődés tehette szükségessé gyógyszerész idetelepülését és gyógyszertár létesítését. Az alapítóról és további tulajdonosokról egészen 1796-ig nem maradt semmilyen adat.

5. ábra – Régi gyógyszertári reklámboríték

Az első gyógyszerész, akiről már van írásos emlék, Boleman Mihály volt, aki Trencsén mellől, Dezsérről, egy régi nemesi családból származott. A családtagok hosszú évszázadokon át hűek maradtak a gyógyszerészi és az orvosi szakma iránt, ezáltal nagymértékben rászolgáltak jó hírnevükre a lévai gyógyszerészetben. Ezt tanúsítják azok a bizonyítékok is, amelyek szerint a Fekete Sashoz címzett, lévai Boleman gyógyszertár készítményei több kitüntetést, oklevelet és arany medaliont kaptak Párizsban, Stockholmban, Londonban és egyéb európai városokban. A család több tagja aktívan részt vett a közéleti és a politikai életben is.

A gyógyszertár 1664-től 1950-ig folyamatosan apáról fiúra, illetve családtagokra szállt. Sajnos ebből a régi gyógyszertárból csak kevés emlék maradt fenn, mivel 1856-ban kigyulladt, ami még megmaradt azt a két világháborús események megtizedelték. A tűzvészről a magyar gyógyszerészek 7. körzetének 1886-os jegyzőkönyvéből tudunk, amelyben az elhunyt Boleman Ede, egykori 7. körzeti elnök életútjáról emlékeznek. Itt tesznek említést arról, hogy 1859-ben Ede hazatér Pestről Lévára segíteni apjának rekonstruálni a patikát a tűzeset után. Ebből a jegyzőkönyvből több fontos eseményt is megtudunk Boleman Ede életéből.

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

Boleman Ede 1837-ben született, az általános és középiskolát Léván, Selmecbányán és Pozsonyban abszolválta. Mint gyógyszerészsegéd az apjánál dolgozott Léván, majd Selmecbányán Viliam Baris-nál. 1858-ban Bécsben befejezte egyetemi tanulmányait. Mint frissen végzett gyógyszerész Pesten dolgozott. Majd

MINERALWASSER- ETABLISSEMENT
HEINRICH MATTONI
k. k. Hoflieferant
Wien, Carlsbad, Giesshübl, Franzensbad.
Besitzer der Cur- und Bade-Anstalt Giesshübl-Puchstein und des Mineralmoor- & Salzsudwerkes in Franzensbad.
Herrn Eduard Boleman
Léva.

6. ábra – Boleman Ede levelezése Heinrich Mattonival

1859-ben hazatért Lévára, hogy segítsen édesapjának a leégett patika felújításában, és a bérlőjévé vált. Különlegesen aktív emberként értékelik, úgy a közéleti tevékenységében, mint a tudomány területén. A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület 7. járási igazgatójává választották meg 1875-ben. A lévai régészeti szakosztályban őstörténeti kutatásokat is végzett. Az elsők között volt, aki végrehajtotta a szántói ásványvíz analízisét és erről a munkájáról beszámolt Pozsonyban 1865-ben, egy tudományos előadás keretében a Magyar orvosok és természettudósok konferenciáján. Valószínűleg ezen munkájának keretében folytatott levelezést a híres cseh ásványvíz nevéből is ismert Heinrich von Mattoni-val.
Boleman Ede a Bars megyei Gyógyszerész Testület alapítója (1866), több tudós társaság tagja volt, 1869 és 1878 között tanulmányutakon vett részt Olaszországban, Ausztriában, Csehországban, Morvaországban és a Saar-vidéken. Szívós gyűjtője volt a régiségeknek és egyik úttörője a szántói ásatásoknak. Értékes volt az éremgyűjteménye, amelyből csak egy leltári jegyzék maradt ránk. [13] [12] (Alt 6-9.)

Nyomtatásban megjelent munkái:
- A szántó-magyarádi ásványforrások rövid ismertetése; megjelent az Orvosok és Term. XI. Pozsonyban 1865. tartott ülésének munkálataiban (1866) térképpel.

- Régészeti levelet írt az Arch. Értesítőbe (1870, 107. l.) [14]

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

Az említett jegyzőkönyv és a városi tűzeset adataiból tudjuk, hogy abban az évben a gyógyszertár már azon a helyen volt, ahol száz évvel később, 1956-ban megszüntették. A tűzeset nyomai még a felszámolásakor is láthatóak voltak az anyagraktár bútorain és a fából készült állványokon. A gyógyszertár épülete a tűz előtt árkádos volt és a gyógyszertár mellett volt itt posta és bíróság is. Erről tanúskodnak a bilincsek a gyógyszertár pincéjébe befalazva, amelyekhez a rabokat kötötték. Ezek a bilincsek az épület lebontásáig megtalálhatóak voltak ott.

7. ábra – A Boleman ház és gyógyszertár a kép jobb felén, képeslap 1910-ből

Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat
Journal of History of Culture, Science and Medicine
2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

8. ábra – Hygie és Aesculap portréinak dombormű vei a patika bejáratának 2 oldaláról

A gyógyszertár teljes történetéhez kétségkívül meg kell említeni Csontváry Kosztka Tivadart (1853-1919), a híres magyar festőt, aki a lévai patikában dolgozott Boleman Edénél az 1873-1874-es években. Csontváry Kisszebenben született, orvos-gyógyszerész szülők gyermekeként. Az apja az egyik legjobb gyógyszertárat választotta számára gyakorlatra, a lévai Fekete Sashoz gyógyszertárat. Később tehetséget érezve magában, otthagyta a gyógyszertárat és elkezdett festészetet tanulni.

A gyógyszertár Ede halála (1886) után teljes joggal a Boleman örökösöké lett. Ekkortól egészen a XX. század harmincas éveiig több gyógyszerész nevével is találkozhatunk, például: Fáncík, Kysling, Sarnócay, Fekete, Toperczer, Pásztor, nem tudni azonban, hogy vezető funkciót töltöttek-e be. Az 1934-es Lévai lexikonból tudjuk, hogy ebben az évben a Boleman örökösök tulajdonában volt a gyógyszertár és Szilassy Aladár vezette. [15] [12] (Alt 9-10.)

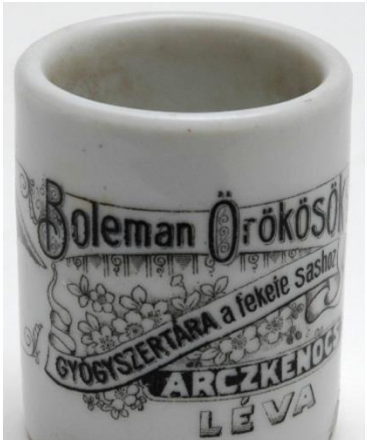

9. ábra - Arckenőcsös porcelán tégely

PhMr. Szilassy Aladár, okleveles gyógyszerész, 1904-ben született Léván. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, majd Nyitrán és Selmecbányán dolgozott. 1938-ban is a Boleman gyógyszertár vezetője volt Léván, amelyből később egy részt megvásárolt a Boleman örökösöktől, így társtulajdonossá vált. 1945-ben a háborús események utáni rendkívül nehéz időkben Szilassy kinyitotta a gyógyszertárat, de 1945. április 14-én a gyógyszertárat ideiglenes állami kezelés alá vonták és PhMr. Bräuer Ferencet a vezetőjének nevezték ki. 1946. október 24-étől eltörölték az ideiglenes állami kezelést és állami irányítás alá került az akkori vezető meghagyásával. Bräuer megvette Szilassy tulajdonrészét, aki áttelepült Magyarországra. 1950-ben a gyógyszertárat államosították, Bräuer maradt a vezetője, aki még egy évig működött itt,021ssége. amikor is PhMr. Szekanová Valériát a másik lévai gyógyszertár, a Salvator kezelőjét nevezték ki. [16] [12] (Alt 10.)

PhMr. Bräuer Ferenc a Nagyrőcei járásban Szirken született, 1916-ban, egy géplakatos fiaként. A gimnázium elvégzése után szakmai gyakorlatra ment Rimaszombatba a Salvator gyógyszertárba. A gyógyszerészgyakornoki vizsga letétele után beiratkozott a Károly Egyetem Természettudományi Karán levő gyógyszerész szakra Prágába, ahol 1939-ben gyógyszerésszé avatták. 1937 és 1940 között

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

Besztercebányán dolgozott, majd belépett a hadsereg szolgálatába, ahol hivatásából kifolyólag katonai gyógyszerésszé vált. Elhagyva a katonai hivatást 1945-ben a Fekete Sas gyógyszertárba ment Lévára. A 60-as években Magyarfalun dolgozott, majd 1969-ben, súlyos betegsége után visszatért a Lévai járásba és nyugdíjas koráig a zselízi patikában dolgozott.

Az államosítással a gyógyszertár a Medika irányítása alá került és a 15-213-as számot kapta. A gyógyszertár megtisztítása érdekében a Medika megvált az elavult gyógyszerektől és berendezésektől, megszabta a régi nem használt gyógyszerek árát 1.- Kč értékűnek, a felszámolás elrendelésével. Ezzel az intézkedéssel pótolhatatlan károkat okoztak, mivel sok, a történelem számára fontos, több százéves gyógyszeranyagot neveikkel együtt megsemmisítettek. Ebben az akcióban több tárolóedényt és gyógyszerkészítéshez szükséges segédeszközt is elpusztítottak. Csak csekély részét küldték Kistapolcsányba és egy részét megmentette Alt Ernő a lévai Barsi Múzeum részére.

PhMr. Szekanová Valéria 1953-ban rokkantnyugdíjazva lett. A gyógyszertár vezetőjének Alt Ernőt nevezték ki, aki az utolsó igazgatója volt, mivel 1956. szeptember 13-án a Nyitrai Medika kiadta a 15-11-169/56 szám alatt a gyógyszertár bezárását elrendelő végzést. Az indoklásban az szerepelt, hogy az épületet, amelyben a 15-213-as gyógyszertár is elhelyezkedik, lebontják, annak életveszélyes volta miatt, és utasítást adott a gyógyszertár azonnali hatállyal történő bezárására. A gyógyszertár leltárát és készletét a legrövidebb időn belül a 15-225-ös számú gyógyszertárba kellett vinni, amelynek felelős vezetője PhMr. Tóth Antal volt.

Szomorú, hogy ehhez a bezáráshoz az egészségügyi főosztály hozzájárult anélkül, hogy a város szolgáltatott volna kártérítési helyet a patika számára. Mint később bebizonyosodott, a gyógyszertár megszüntetése negatív hatással volt a lakosság folyamatos gyógyszerellátására. Maga az épület, amely az egyik legrégebbi emlék volt az elmúlt századokból, nem volt olyan rossz állapotban, amit ne lehetett volna helyrehozni. Az épület kétszáz éves múltja rászolgált volna a felújításra. [12] (Alt 10-12.)

Ezzel véget ért a majdnem 300 éves gyógyszertár korszaka.

4.2.2. Korona

Léva városának második gyógyszertárát, a Magyar Koronát, később Koronát, 1823-ban (más forrás szerint 1820-ban) alapította Medveczky Károly. [11] [12]

Medveczky Károly régi arisztokrata családból származott, Árva községből. 1820-ban telepedett le Bars megyében. Selmecbányáról érkezett Lévára, ahol gyógyszertárat alapított. A lévai Városi Hivatalhoz 1848-ban Károly benyújtott egy kérvényt, hogy gyógyszerészi személyi jogát fiára, Sándorra ruházhassa át. Orvosi tanúságtétel szerint Károlynak megromlott az egészsége, ezért kérésének eleget tettek, amit jegyzőkönyvbe is vettek. Ezt a változást tanúsítja a Bécsben 1859-ben kiadott statisztikai könyv is, amely szerint a gyógyszertár tulajdonosa Medveczky Sándor volt, aki a pesti egyetemen szerezte diplomáját. Ekkor az Magyar Korona gyógyszertárnak egy gyakornoka volt.

Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat
Journal of History of Culture, Science and Medicine
2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

A gyógyszertár harmadik tulajdonosa az ő fia lett, szintén Sándor, aki 1853-ban született. Gimnáziumi tanulmányait kitűnővel végezte Léván, majd Pesten diplomázott 1879-ben. Ahogy édesapja, ő is tekintélyes embere volt a városnak, több közfeladatot is ellátott, többet között a tűzoltó testület parancsnoka volt Léván

10. ábra – Gyógyszeres tasak Medveczky Sándor gyógyszertárából, 1905-ből

és hosszabb időn keresztül a magyar gyógyszerész egyesület 7. körzetének titkára volt.
A Magyar Korona gyógyszertár felszerelése, berendezése szegényesebb volt a Fekete Sas gyógyszertárhoz képest, ezért Paraszt-patikának is nevezték. Ezt a népi megnevezést azért is kapta, mivel főként a közeli falvakat látta el Léva környékén.
Az 1823-ból származó, nagyrészt feketére festett bútorokat 1932-ben Bartos, a lévai művészi asztalos átalakította és visszahozta eredeti színüket. A gyógyszertár jelentős eseményeit feljegyezték a fiókok alsó részére, így ez a bútorzat még ma is a gyógyszertár élő történelmét adja át.

A Medveczký család utolsó gyógyszerészének, Sándornak az idős kora miatt a gyógyszertár az I. világháborúban a Šmogrovičék tulajdonába került. Azaz Šmogrovič, középiskolai tanár, Modráról vásárolta meg. A gyógyszertárat fia, Árpád vezette egészen 1931-ig. Ekkor Margita Taubingerová tulajdonába került, aki kiadta Krajčovič Rudolfnak, ő PhMr. Tóth Antalt nevezte ki a gyógyszertár vezetőjének, majd 1932-ben megvásárolta a patikát. 1934-ben PhMr. Székely Alfréd lépett Tóth helyére, egy évvel később Krajčovič vált a gyógyszertár vezetőjévé is.
Amikor 1938-ban az első bécsi döntés alapján Lévát visszacsatolták Magyarországhoz Krajčovič lévai gyógyszertárát elcserélte egy zólyomira Kucsera Imrével.

Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat
Journal of History of Culture, Science and Medicine
2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

PhMr. Kucsera Imre 1894-ben született Nagysallóban, Budapesten diplomázott, gyógyszerészi gyakorlatát Oszlányban kezdte. A II. világháború után hunyt el. Halála után, mint hagyaték, a gyógyszertár az özvegyére, Kucsera Irénre és kiskorú lányára, Klárára maradt. A valóságban ideiglenes állami kezelés alá

11. ábra – A Korona-gyógyszertár gyógyszeres borítékja Rudolf Krajovič idejéből

12. ábra - Gyógyszeres reklámtasak Kucsera Imre idejéből

vonták és vezetőjének PhMr. Árpai Jánost nevezték ki. Az Egészségügyi Megbízotti Hivatal végzése alapján - kiadva Pozsonyban 1949. március 1-én - eltörölték az ideiglenes állami kezelést és a gyógyszertárat visszakapták a tulajdonosok. Egyidejűleg megszűnt Árpai vezetői megbízása, akinek végelszámolást kellett benyújtania a gazdálkodásáról az Egészségügyi Megbízotti Hivatalnak.

A tulajdonosnő a gyógyszertár vezetésével PhMr. Tóth Antalt bízta meg, aki 1946-ban a báti gyógyszertárban dolgozott, majd 1948-ban mint gyógyszertári asszisztens került Árpaihoz. Kucsera Irén néhány hónapos tulajdonlása után a gyógyszertárat államosították 15-225-ös számmal és a Medika irányítása alá került. A Medika a gyógyszertár vezetését meghagyta Tóth Antalnak, aki 1963-ig irányította, amikor a lévai harmadik, az újranyílt Salvator gyógyszertár vezetésével bízták meg.

13. ábra - Porcelán kenőcsös tégely az 1940-es évekből

PhMr. Tóth Antal 1899-ben született, Léván. Az I. világháborúban a román frontra helyezték, ahol megsebesült. Elveszítette jobb szemét és két ujját, és mint 77 százalékos rokkant tért haza. Eredetileg gépészmérnöknek tanult, de másik szeme gyulladása miatt kénytelen volt gyógyszerészgyakornoknak állni a lévai Korona gyógyszertárba. Gyógyszerész oklevelet 1922-ben kapott a prágai német egyetemen. [16]

A Korona gyógyszertár 1960-ban, a patikák decentralizációjának keretén belül az újonnan kialakított Lévai Járási Egészségügyi Intézet igazgatása alá került. A járás területén levő gyógyszertárakat „Gyógyszertári Szolgáltatás" néven PhMr. Alt Ernő járási gyógyszerész vezetésével a Járási Népegészségügyi Intézethez csatolták.

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

1965-ben a Járási Népegészségügyi Intézet képviseletében Alt Ernő benyújtotta igényét a gyógyszertár egész épületének használatára a Városi Nemzeti Bizottsághoz. A kérvényt elutasították, azzal az indoklással, hogy az néhány család kiköltöztetésével járna az épületből. Ismételt kérésre a Városi Nemzeti Bizottság akkori elnöke, Tonkovič Anton személyes ígéretét tette a járási gyógyszerésznek. Ezt az ígéretet be is tartotta. Így a következő évben nekiálltak a gyógyszertár teljes körű átalakításához. A projekt alapjainak kidolgozásában együttműködött a pozsonyi Comenius Egyetem Gyógyszerészeti Kara, a Kerületi Egészségügyi Intézet és a járási gyógyszerész. A tervezetet a földszinti részre dolgozták ki. Az emeleti rész fokozatosan lett felújítva a járási gyógyszerész javaslatai alapján. Az általános munkálatokat a Járási Építkezési Vállalat végezte, különösen nehéz körülmények között. A régi épület a gyakori átépítés és felújítás miatt vesztett a stabilitásából, emiatt több falat az alapoktól kellett újraépíteni.

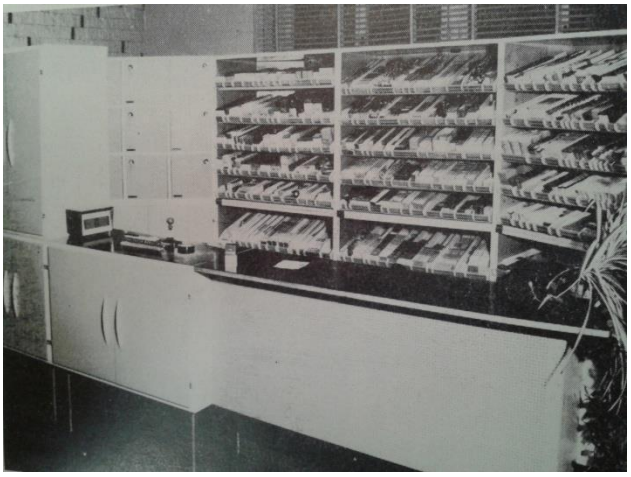

15. ábra - Klasszikus gyógyszertároló polcok a Lévai Járási Gyógyszertárban (1969)

1968-ban üzembe helyezték a gyógyszertárat, ezzel a város birtokába került az egyik legmodernebb gyógyszertár az akkori Csehszlovák Szocialista Köztársaságban. Ezt támasztja alá a látogatók megnyilvánulása több szocialista és kapitalista országból, amelyeket a gyógyszertár krónikájába írtak. Új

14. ábra - A gyógyszertár épülete az átépítés előtt (1957) és után (1968)

irányvonal valósult meg a gyógyszertár üzemelésében, szétválasztották a vény nélküli és a vényre kapható gyógyszerek kiadását. A gyógyszertároló létesítésével új töltetet adtak az expediáló szakemberek munkájának. A gyógyszertárban elkülönült részlegek voltak, ilyenek a gyógyszerkiadó és receptúrai részleg és a készletek részlege. Továbbá csúcstechnikával ellátott ellenőrző laboratórium is létesült, székhelyként a minőségellenőrnek, teljes járási tevékenységgel. Ezen a munkahelyen volt a központosított belépő ellenőrzés kísérletes vizsgálata Dr. Alt Ernő javaslata alapján, amely később az ország többi járásában is elterjedt. A

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

hatályban levő előírások szerint lehetőség volt arra, hogy a járási gyógyszerészek egyidejűleg a járási gyógyszertárak vezetőjének legyenek kinevezve. Így lett Dr. Alt a járási gyógyszertár igazgatója.

A gyógyszertár közössége, a járási gyógyszerész vezetésével 1971-ben megszervezte a gyógyszerészi kiállítást a lévai Barsi Múzeumban.

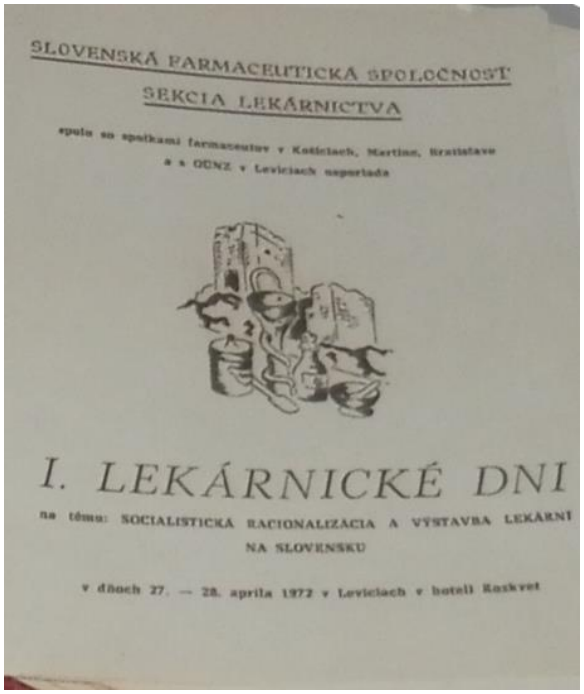

16. ábra - Az I. Gyógyszerészi Napok szórólapja

Nem mindennapi ünnepélyes rendezvénnyel szervezték meg 1972-ben az I. Gyógyszerészi Napokat Léván, a következő témával: Szocialista racionalizálás és gyógyszertárak építése Szlovákiában.

Ugyanebben az évben a járási gyógyszertár be volt építve a Pozsonyi Comenius Egyetem Gyógyszerészeti karának alapozó gyakorlati képzésébe, aminek következtében közel 80 fiatal gyógyszerész lelkes szavakkal beszélt a gyógyszertár munkájáról és terjesztették a gyógyszertár jó hírnevét az ország minden szögletében. A hallgatók szavai valódi elismerést jelentettek a járási gyógyszertárnak: „*Itt megtudtuk, hogy sok dolog, amelyekről a gyógyszerészek álmodnak, valósággá válhat, itt megbizonyosodtunk róla, hogy az életre szóló hivatásunkat jól választottuk.*”

A lévai, komáromi és érsekújvári Járási Egészségügyi Intézet Gyógyszertári Szolgáltatásai együtt a Kerületi Hivatallal szövetséget kötöttek a Győr-Sopron Megyei Gyógyszertári Központtal. Aláírtak egy megállapodást, miszerint kölcsönösen váltogatják majd a gyógyszerészeiket és asszisztenseiket megszabott intervallumokban. A megegyezés elősegítette a gyógyszertári gyakorlati ismeretek kiszélesítését és a jó viszony fenntartását a csehszlovákiai és a magyarországi gyógyszertárak között.

A járási gyógyszertár közössége több kitüntetést is kapott a remek munkájáért. A legnagyobb elismerést 1977-ben kapta, medaliont a nyugat-szlovákiai kerület fellendítésének érdeméért.

1984. április 1-én RNDr. Belaňová Jolanát bízták meg a járási gyógyszerészi funkcióval és ő lett a járási gyógyszertár vezetője is egyben. [8]

A gyógyszertár történetébe beletartozik az az érdekes feljegyzés is a magyar gyógyszerészek 7. körzetének 1895-ös jegyzőkönyvében, miszerint az itt élő gyógyszerészek kifejezték ellenkezésüket a nők felvételéről a gyógyszerészképzésbe. Az indoklásuk az volt, hogy a nők zavarnák a férfiakat a gyógyszertári precíz munka végzésében. Szerencsére ennek ellenére, mint tudjuk 1903-ban lediplomázott az első gyógyszerésznő az akkori Magyarország területén. [12] (Alt 12-24.)

A valamikori Korona gyógyszertár utódja a mai Bellis gyógyszertár, amelynek személyi jogos gyógyszerésze RNDr. Belaňová Jolana, aki 1977-ben a pozsonyi Comenius Egyetemen szerzett gyógyszerész diplomát. [18]

Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat
Journal of History of Culture, Science and Medicine
2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

4.2.3. Salvator

Léva városának építkezési főosztálya 1925-ben foglalkozott a város harmadik gyógyszertára nyitásának kérdésével. Április 4-én kidolgozták a szituációs tervet, amely szerint a város két alternatívát kapott a gyógyszertár elhelyezésére. Erre a gyógyszertárra több gyógyszerész is pályázott, például PhMr. Tóth Antal, mint hadirokkant, aki kérvényt nyújtott be az elnöki irodának, hogy fogadja őt az elnök. Ennek a találkozásnak az elnöki iroda értesítése szerint Kistapolcsányban kellett volna megtörténnie, ahova Tóth hivatalos volt. A kastélyba való megérkezése után az elnöki iroda vezetője közölte vele, hogy Masaryk elnök nemrég érkezett meg a lovaglásból, fáradt, így nem tudja őt fogadni.

A második igényt PhMr. Szekán László (1884-1945) nyújtotta be, aki 1884-ben született Hodrusbányán. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1908-ban szerzett gyógyszerész oklevelet. Előbb Lipótszentmiklóson, Pozsonyban majd Léván fejlesztette szakismereteit. 1926-ban a személyi jogot ő kapta meg a harmadik lévai gyógyszertárra, így nemsokára kinyitott „SALVATOR" néven. Új gyógyszertár nyitása már akkor is nagy anyagi teher volt, így azt Weinberger László finanszírozta, aki addig még nem végzett gyógyszerészi tanulmányaival. Így ketten lettek a gyógyszertár tulajdonosai. [16]

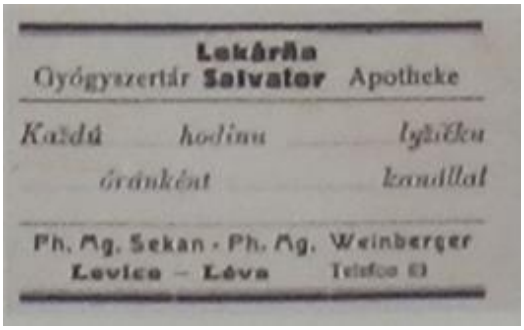

17. ábra - Gyógyszerszedési utasítás a Salvator gyógyszertárból

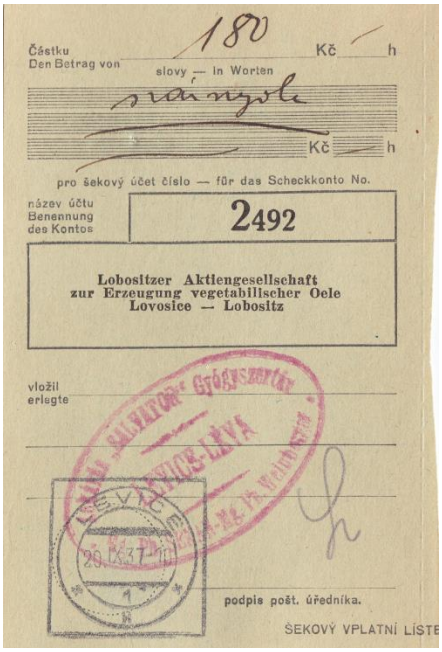

18. ábra - 1937-es számla a lévai Salvator Gyógyszertárból

Szekán mint tulajdonos 1945-ig vezette a gyógyszertárat, majd halála után lánya PhMr. Szekanová Valéria tulajdonába került. Mivel PhMr. Weinberger László a koncentrációs táborból nem tért haza, a gyógyszertárat az államosításig a tulajdonosnő vezette. 1951-ben államosították, kezelőjének az addigi tulajdonost nevezték ki. Két évvel később Léván kicserélték a vezetőket, így ebbe a gyógyszertárba PhMr. Bräuer František került, Valéria pedig a valamikori Boleman gyógyszertárba.

1962-ben Bräuer elhagyta a Lévai Járási Népegészségügyi Intézet szolgálatát és a rozoga épület általános felújításába kezdett. Az új gyógyszertár projektjét a prágai Gyógyszertár Fejlesztési Központ dolgozta ki, a járási gyógyszerésszel való konzultáció után. Az átépítésnél figyelembe vették azt is, hogy a betegeknek az ügyelet alatt legyen lehetőségük bemenni a patikába és ne kint a hidegben és esőben kelljen várakozniuk. A gyógyszertár modern bútorokkal lett felszerelve és az akkori viszonyokban újdonságnak számító steril box-szal, a steril gyógyszerek elkészítéséhez.

A teljes felújítást 1963-ban fejezték be, a gyógyszertár vezetőjének PhMr. Tóth Antalt nevezték ki, aki itt dolgozott élete végéig, 1969-ig. Halála után PhMr. Fábryová Erzsébetet, bízták meg a patika irányításával, aki szintén élete végéig, 1980-ig tevékenykedett itt. 1980-ban az új igazgatónőnek PhMr. Dologová Jolanát nevezték ki Zselízről. [12] (Alt 24-26.)

A Salvator gyógyszertár vezetője ma Mgr. Machajdík Štefan, aki a pozsonyi Comenius Egyetem Gyógyszerészeti Karán 1978-ban végzett. [18]

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

4.2.4. További lévai gyógyszertárak

A lakótelepek tervezésekor a város számolt több új gyógyszertár, illetőleg gyógyszerkiadó hely létrehozásával. Ezekből egy gyógyszerkiadó lett megvalósítva, amely a járási gyógyszertár kihelyezett munkatere volt. A gyógyszertár vezetésével PhMr. Hilvertová Evát bízták meg. Sajnos, az eredeti gyógyszertár építési tervet a kerületi gyógyszerész elutasító magatartása miatt, az 5. szakaszban nem engedélyezték. A modern koncepcióból csak egy gyógyszerkiadó lett megvalósítva. [12] (Alt 26-28.)

Az Egészségügyi Minisztérium 1960-as rendelete alapján a Gyógyszertári Szolgáltatás feladata volt a speciális egészségügyi anyagok ellátásának biztosítása. Így a járási gyógyszertárnál kialakítottak egy részleget a speciális egészségügyi anyagok komplex ellátására, Alt Sarolta vezetésével. Ez a részleg 1980-ban önálló egységgé alakult Speciális Egészségügyi Anyagok Kiadóhelye névvel, amelynek, az addigi vezető nyugdíjazása következtében Kalmancaiová Antónia lett az irányítója.

Az 1982-es évben valósították meg a gyógyszertárak regionalizációját, amelyben meghatározták a területi viszonyokat és az egészségügyi körzeteket, amelyeket az adott gyógyszertáraknak kell ellátniuk. Ezzel javult a kötöttség és az együttműködés a gyógyszertárak és az egészségügyi körzetek között, továbbá a páciensek számára is könnyebb gyógyszer hozzáférhetőséget biztosított. [17] (Alt, Bába, Huljak 98-99.)

A szocializmus utáni években több gyógyszertár is nyílt Léván. Jelenleg összesen 15 patika, ebből 14 közforgalmú és egy intézeti, látja el a város gyógyszerigényét.

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

Gyógyszertár neve	Felelős gyógyszerész	Cím
Aesculap	PharmDr. Klára Ivkovičová	Léva, Vojenská 2, 934 01
Apis	Mgr. Katarína Hruškovičová	Léva, Nábrežný rad 3, 934 01
Arnica	Mgr. Helena Brzová	Léva, SNP 17/A, 934 01
Bellis	RNDr. Jolana Belaňová	Léva, Námestie Hrdinov 15, 934 01
Dr. Max	PharmDr. Katarína Hotáková	Léva, Turecký rad 7, OC TESCO, 934 01
Ekolekáreň LV	PharmDr. Zuzana Balúchová	Léva, Komenského 23, 934 01
Melissa	PharmDr. Ľubomír Zorgovský	Léva, Pri Podlužianke 8, 934 01
Intézeti gyógyszertár	Mgr. Mária Jakubíková	Léva, SNP 19, 934 48
Pharmacum plus	Mgr. Eva Pohanková	Léva, Turecký rad 11, 934 01
Pharmapuls	Mgr. Božena Havranová	Léva,Sv. Michala 32, 934 01
Primula	Mgr. Zuzana Šimková	Léva, 29. augusta 2, 934 01
Régia s.r.o.	Mgr. Eva Schweierová	Léva, Poľná 9, 934 01
Salix	Mgr. Michal Krammer	Léva, SNP 19, 934 01
Salvator	Mgr. Štefan Machajdík	Léva, Štúrova 17, 934 01
Veronica	PharmDr. Róbert Krhút	Léva,Kpt. Nálepku 67, 934 01

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

4.3. A Lévai járás többi településén levő gyógyszertárak

A Lévai járás 89 települése közül jelenleg 20 rendelkezik gyógyszertárral. Az összes település minden gyógyszertárának történelmét leírni e szakdolgozat kereteiben nincs lehetőségem, ezért a régebbi, a történelem szempontjából fontosabb gyógyszertárakról szólok részletesebben. A következő térképen a szakdolgozatomban említésre kerülő településeket tüntettem fel a Lévai járásból.

4.3.1. Ipolyság (Šahy)

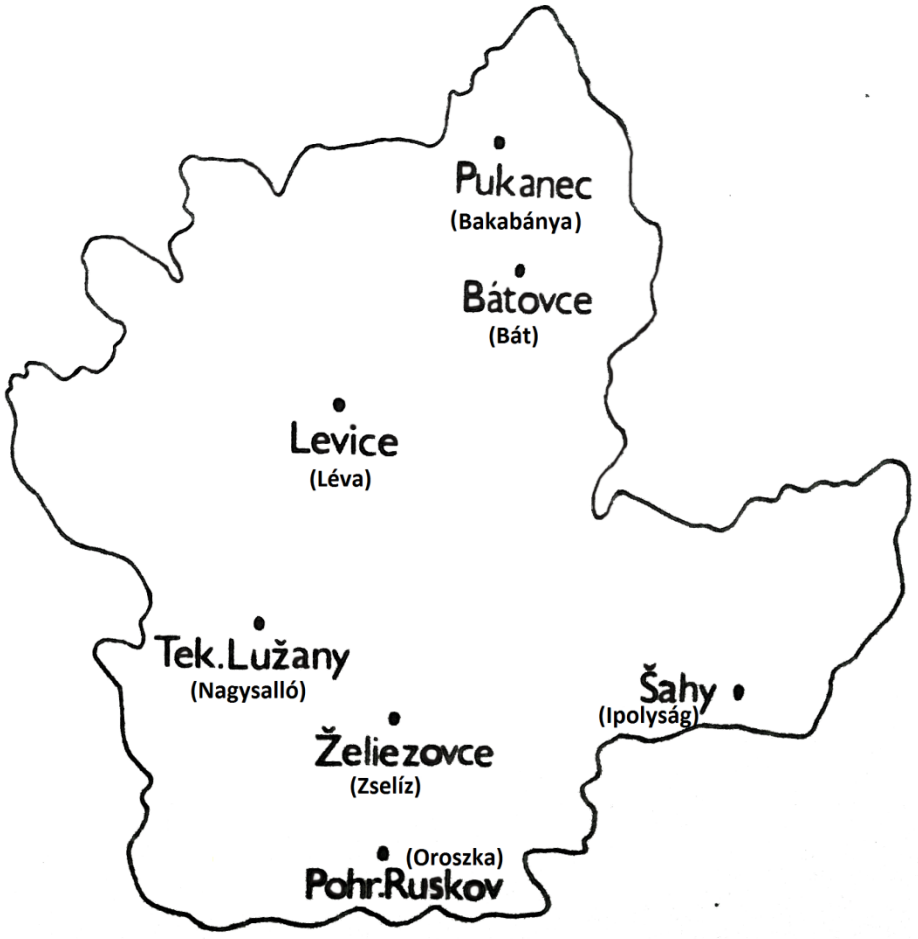

19. ábra - A Lévai járás történelmileg fontosabb patikáinak elhelyezkedése

Ipolyság a mai Szlovákiában, az Ipoly jobb partján, a magyar határ mellett helyezkedik el. Egykoron Hont vármegyéhez tartozott, majd az Ipolysági járás székhelye volt. Lakosságának 58 százaléka ma is magyar nemzetiségű (2011-es népszámlálási adatok alapján). [19]

A város első gyógyszertára

Az első gyógyszertár Ipolyságon 1772-ben létesült. Az első feljegyzés egy 1859-es statisztikai könyvben található, amely Sartorius Józsefet említi a gyógyszertár tulajdonosának, aki Pesten végzett 1853-ban.

Halála után Keller gyógyszerész vásárolta meg a gyógyszertárat, de az ő tevékenységéről sem maradt fent semmilyen írás. Keller lánya, Anna, az édesapja által alkalmazott gyógyszerészhez, Báthy–Berki

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

Istvánhoz ment férjhez, aki hozományként megkapta a patikát. Tőle 1918-ban vásárolta meg PhMr. Engelhart Dezső. A gyógyszertár neve ekkor „Minerva" volt.

Az I. világháború befejezése után kitört a spanyolnátha. Kevés gyógyszer volt, ezért a gyógyszerésznek gyakran kellett utaznia orvosságért Prágába, Brünnbe és Budapestre. A legkeresettebbek a lázcsillapítók voltak. A páciensek a hazaérkező gyógyszerészt már a gyógyszertár előtt várták a receptekkel, sajnos gyakran előfordult az is, hogy a beteg meghalt a szekéren a gyógyszerhez jutás előtt.

Engelhart Dezső halála után, 1939-ben fia, László vette át a gyógyszertárat. PhMr. Engelhart László Jugoszláviában született, 1901-ben. Gyógyszerészi tanulmányait Prágában a Károly Egyetemen végezte 1930-ig.

A gyógyszertárat 1945-ben ideiglenes állami kezelés alá vonták, vezetőjének PhMr. Friedmannovát nevezték ki. Az Egészségügyi Megbízotti Hivatal döntése alapján 1949-ben visszakapta a tulajdonosa, majd egy évvel később államosították és a Medikához csatolták. A gyógyszertár vezetője PhMr. Engelhart László maradt. 1951-ben a másik ipolysági gyógyszertár irányítójával, PhMr. Kucsera Lászlóval kellett helyet cserélnie. 1953-ban átvette a vezetést PhMr. Gál István, majd három évvel később Engelhart visszatért a gyógyszertárba. A patika a Gyógyszertári Szolgáltatás megalakulásával a lévai Járási Népegészségügyi Intézethez került, Engelhart László vezetésével. Őt 1962-ben PhMr. Benešová Éva váltotta fel, aki 1930-ban született a magyarországi Battonyán. A Comenius Egyetem Gyógyszerészeti Karán végzett Pozsonyban, 1952-ben, majd Selmecbányán, Tornalján, Szereden, Nagykosztolányban és 1955-től Ipolyságon dolgozott.

A város második gyógyszertára

Erre a gyógyszertárra a személyi jogot PhMr. Kucsera László kapta meg, a lévai gyógyszerész Imre testvére, illetőleg Droppa Ernő, nagysallói gyógyszerész sógora.

PhMr. Kucsera László 1901-ben, Nagysallóban született. Prágában teljesítette gyógyszerészi tanulmányait, majd Léván dolgozott. A második ipolysági gyógyszertár megalapítására 1935-ben kapta meg a jogot. A gyógyszertár „A megváltóhoz" nevet kapta. Az 1950-es államosításáig Kucsera tulajdonában volt. A vezetője még egy évig ő maradt, majd a már említett csere következtében Engelhart László vette át a helyét. Két évvel később PhMr. Novákot nevezték ki irányítójának. Kucsera 1955-ben tért vissza a gyógyszertárba és haláláig, 1960-ig tevékenykedett itt. Ekkor Beneš Évát nevezték ki, egy évvel később pedig újra Engelhart Lászlót. Az ő nyugdíjazása után PhMr. Gubasová Katarína vette át a helyét.

PhMr. Gubašová Katarína Felsőtúron született, 1938-ban. Gyógyszerészi tanulmányait a Comenius Egyetemen abszolválta Pozsonyban, 1960-ban. Ezt követően Zsarnócán, Garamszentkereszten, 1963-tól Léván, majd 1966-tól Ipolyságon munkálkodott. [12] (Alt 48-50.)

Ipolysági patikák 2014-ben

Jelenleg Ipolyság városában három gyógyszertár található:

- Dr. Max, vezetője: PharmDr. Zdenka Bartošová,
- Harmony, vezetője: PharmDr. Patrik Antal,
- és U Galena, PharmDr. Edita Vargová vezetésével. [18]

4.3.2. Bát (Bátovce)

A gyógyszertár alapításáról keveset lehet tudni, a báti archívum anyaga a II. világháború ideje alatt elveszett. Néhány információ található Bakabánya jegyzőkönyvében, illetőleg az alapítás évéről PhMr. Gracza leveléből kapunk információt, amelyben azt írja, hogy tudomása szerint Báton gyógyszertárat 1820-ban alapítottak. A bakabányai kereskedő, Novotný Mihály 1934-es panaszleveléből megtudjuk, hogy Báton van gyógyszertár, amelyet a lévai gyógyszerész Medveczky Károly alapított, mint megyei gyógyszertár. Arról nincs pontos információ, hogy ő meddig tevékenykedett itt. Léva városának beleegyezésével a gyógyszertári jogot átadta fiának, Sándornak. Arról viszont sehol sem található említés, hogy a jog valóban Sándornak jutott volna.

Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat
Journal of History of Culture, Science and Medicine
2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

A következő tulajdonosról az 1859-es statisztikai könyvből szerzünk tudomást, amely a gyógyszertár akkori tulajdonosának Zsilkay Ignáczot nevezi meg, aki a pesti egyetemen szerzett diplomát 1853-ban. Itt van feltüntetve a gyógyszertár neve is: Salvator. Majd Zsilkay Lajos után 1895-ben veje, Sztankay Aba veszi át a gyógyszertárat.

Sztankay Aba (1868-1936) gyógyszerész, vegyészmérnök és a filozófia doktora volt. Verespatakon született, 1868-ban. Gimnáziumi tanulmányait Selmecbányán végezte, ahol az érettségi után tanulmányait a Bányászati és Erdészeti Akadémián folytatta. Egyetemi tanulmányait a Kolozsvári Egyetemen kezdte, majd a Budapesti Tudományegyetemen szerzett gyógyszerész oklevelet 1889-ben. A keszthelyi Gazdasági Akadémián volt tanársegéd, 1890-ben, egy évvel később pedig a Bányászati és Erdészeti Akadémián, Selmecbányán, ahol 3 évet dolgozott. Ezután édesapja selmecbányai gyógyszertárát vezeti, majd 1895-ben, mint báti gyógyszerész találkozunk vele. A báti gyógyszertárat nemcsak felújította, hanem 1898-ban „vegykísérleti állomással és vegyészeti irodával" bővíti, majd meteorológiai állomást is létesít. A gyógyszertár laboratóriumában kísérletezi ki a bélfertőtlenítő, hasmenésgátló gyógyszerét, a keratinált csersavas fehérjét (tanninum albuminatum keratinatum), melyet megyéje tiszteletére Honthinnak nevez el. Az új szert 1899-ben mutatja be a Gyógyászat című szakmai lapban. Az 1909-ben megjelent III. Magyar Gyógyszerkönyv a Honthint hivatalos gyógyszerré lépteti elő. Ezzel a Honthin az egyetlen szer az akkori magyar gyógyszerkönyben, melynek feltalálója élő magyar gyógyszerész. Sztankay rendkívül művelt ember volt, amiről tanúskodik a közel 300 magyar és német nyelvű dolgozata, amelyekben részletesen elemezte a forgalomba került új gyógyszereket. 1913-ban ismeretlen okból Debrecenbe költözött. [20] [21] [22]

A báti krónika szerint 1922-ben a gyógyszertár tulajdonosa Martvoň András volt. Sztankay távozása és Martvoň érkezése között valószínűleg két tulajdonos váltotta egymást, PhMr. Kovács és Gaško, akikről pontosabb adatokat nem tudni.

Mosócról érkezett 1928-ban a következő gyógyszerész Gracza Vilmos, aki egészen 1948-ig a gyógyszertár tulajdonosa volt. A gyógyszertár új nevet kapott: „A megváltóhoz". Gracza Vilmos halála után a gyógyszertárat fia és lánya örökölték. Mivel ők maguk nem voltak gyógyszerészek, kénytelenek voltak vezetőt alkalmazni. Így 1945-től sok gyógyszerész megfordult itt. A gyógyszertár vezetője volt: PhMr. Erdélyi, PhMr. Gross, PhMr. Sebők, PhMr. Honefeld, PhMr. Verner, PhMr. Gál és PhMr. Tóth Antal, akivel

20. ábra - A Sztankay Aba által kifejlesztett Honthin gyári csomagolása

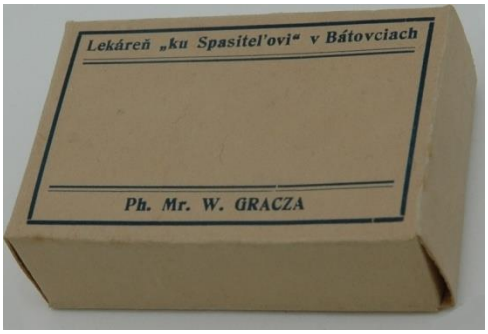

21. ábra - Gyógyszeres doboz a báti gyógyszertárból

már a lévai Korona gyógyszertárnál találkoztunk. Az örökösöktől 1947-ben PhMr. Toperczer István vette meg, aki jogosultságot kapott az irányítására az Egészségügyi Meghatalmazotti Hivataltól. A gyógyszertár

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

ekkor egy parfümériával volt összekötve, ezért 1949-ben új épületbe költözött. Az államosításkor a Medikához került és 1964-ig Toperczer volt a megbízott vezetője.

PhMr. Toperczer István Alsókubinban született, 1903-ban. Prágában a Károly Egyetemen végzett, majd Lipótszentmiklóson, Léván, Érsekújvárban és Báton dolgozott gyógyszerészként.

Távozása után a báti gyógyszertár megbízott vezetője PhMr. Dóczyová Božena lett, aki Modoron született, 1938-ban. Egyetemi tanulmányait a Comenius Egyetemen végezte Pozsonyban, 1961-ben. Ezután Ipolyságra került gyógyszertári asszisztensnek, majd 1962-ben a járási gyógyszertárba helyezték és 1964-től lett a báti gyógyszertár vezetője. [12] (Alt 29-32.)

A jelenlegi báti gyógyszertár neve Salvus és Mgr. Tóth Terézia a felelős vezetője. [18]

4.3.3. Zselíz (Želiezovce)

Az első gyógyszertár Zselízen 1823-ban alapult, az alapítójáról nem maradt adat.

Az első gyógyszerész, akit az 1859-es statisztikai könyvből ismerünk Steyer Antal (1821-1872). Pesten végzett 1848-ban. Halála után fia, Károly tulajdonába került a gyógyszertár, aki 1900-ban hunyt el.

A gyógyszertárat felesége örökölte, aki PhMr. Mócs Ágostont alkalmazta vezetőnek egészen 1904-ig. Ebben

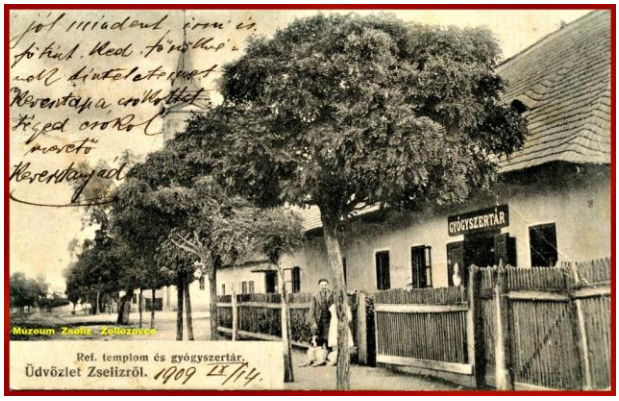

24. ábra - 1909-es képeslap a Zselízi gyógyszertárról

22. ábra - A 19. századi zselízi gyógyszertár

az évben PhMr. Erdélyi Lajos megvette a gyógyszertárat, majd tőle 1919-ben PhMr. Bohunicky Sándor. Ekkor, ahogy a 25. ábrán is látszik a gyógyszertár a „Szent Iványhoz" nevet viselte. Halála után fia, László tulajdonába került, aki 1914-ben született Zselízen. A gyógyszertárat 1950-ig igazgatta, amikor az a Medikához került, de vezetőjének megmaradt PhMr. Bohunicky László, aki betegsége miatt 1952-ben lemondott a gyógyszertár vezetéséről. Az államosítás után a gyógyszertár a 15-251-es számot kapta. Új vezetőnek PhMr. Abonyi Andrást nevezték ki. Képesített gyógyszerészek hiányának következtében 1959 és 1961 között újra Bohunicky vezette a gyógyszertárat, de súlyos egészségi állapota miatt távozott a vezetői posztról. Utóda PhMr. Vojtáš Zoltán lett. Az ő tragikus halála után 1963-ban PhMr. Pásztor László lett kinevezve a gyógyszertár élére, aki az abban az időben megszüntetett garamkálnai gyógyszertárból érkezett. Saját kérésére Pásztort 1966-ban áttették Lévára, és a zselízi gyógyszertár vezetője PhMr. Nagy László lett, a farnadi gyógyszertár addigi főnöke. Nagyot 1978-ban PhMr. Juhászová Anna váltotta a nagysallói gyógyszertárból. [12] (Alt 54-58.)

23. ábra - Mócs Ágoston

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

Jelenleg Zselíz városa négy gyógyszertárral rendelkezik. [18]

3. táblázat - A zselízi gyógyszertárak és vezetőik 2014-ben

Gyógyszertár neve	Felelős gyógyszerész
Korfa	Mgr. Alžbeta Vlašičová
Malva	Mgr. Jolana Dologová
Pri poliklinike	PharmDr. Rozália Andorová
Tilia	Mgr. Juliana Váňová

4.3.4. Bakabánya (Pukanec)

25. ábra - Reklámboríték Bohuniczky Sándor gyógyszertárából

Az archívumi anyagok szerint gyógyszertár Bakabányán 1832-ben alapult, mint a selmecbányai gyógyszerész Vinterlich József fiókgyógyszertára. Az alapításról szóló okmány mellékletként megtalálható a bakabányai jegyzőkönyvben. Ez egy kérvény, amelyben Novotný Mihály, bakabányai kereskedő kérvényezi, hogy Vinterlich számára tilos legyen azon árucikkek árusítása, amelyek az ő boltjának kínálatában is megtalálhatóak. Vinterlich 1834-ben a város elöljáróihoz fordult, hogy a pálinkafőzőt, amit a gyógyszertár támogatásáért a kertjében helyeztek el, tegyék át máshova, amíg nem szerez megfelelő lakást. Egyidejűleg kérvényezte, hogy juttassanak neki egy nagy kertet is. Valószínűleg 1834-ben Vinterlich Róth Dénesnek akarta adni a gyógyszertárat, ehhez azonban a Királyi Helytartótanács nem adta beleegyezését, ráadásul irományában kifejtette, hogyha Vinterlich nem akarja üzemeltetni, akkor a jogát a gyógyszertárra eltörli. Vinterlich 1837-ben Bakabányán vásárolt házat. Az archívumi anyagokból kiderül, hogy a gyógyszertár nem volt különösen jövedelmező, ezért a gyógyszerész 1840-ben segélyt kért a várostól. Ugyanebben az évben útlevelet igényelt törökországi tanulmányi útra, 8 évre. Az útlevél ezzel ellentétben csak 1 évre volt kiadva. Vinterlich a szakmájában különösen nagy tudással rendelkezett, kutatásaiból néhány publikáció is megjelent.
A gyógyszertár 1845-ben Eszterbauer Ferencnek lett bérbe adva.
Selmecbánya hirdetményében szerepelt 1847-ben Vinterlich elhalálozása. Ugyanebben az évben a bakabányai magisztrátusban szerepelt, hogy a gyógyszertárat Czirónyi Maximilián vette át, ezen kívül szerepel benne a gyógyszerész, Czirónyi kérése, hogy a kereskedő ne árulhasson orvosságokat. Czirónyi Maximiliánról az 1859-es Statistik des Medicinal-Standes-ben is olvashatunk, amely említi az ő gyógyszerészi tevékenységét Bakabányán. A gyógyszertár neve Fekete Sas volt. A patikus munkássága nem volt különösebben pozitív. Többször került összetűzésbe a helyi kereskedővel és a bakabányai orvos-sebésszel. Részben ez idézhette elő a gyógyszertár 1865-ös szigorú ellenőrzését. Érdekes a Hont megyei főorvos kiegészítése a jegyzőkönyvhöz, amelyben megírja, hogy megállapítható volt a viszály a gyógyszerész és a városi sebész között, a sebész taxával kapcsolatos ellenvetései nem voltak jogosak. A gyógyszerész főként a helyi kereskedőkre panaszkodott, akik orvosságokat is árulnak, ráadásul az orvos nem a gyógyszertárba, hanem a boltba küldi a pácienseket. A vizit eredményeként rámutatott néhány hiányosságra, amelyek már a gyógyszerész egyéni tragédiájának előjelei voltak, aki teljesen átadta magát az alkoholizmusnak. A gyógyszerész az összes

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

tulajdonát eladta, a pénzt elitta és elköltözött Selmecbányára a családjához, ahol teljes szegénységben még ugyanabban az évben meghalt.

Mivel a gyógyszertár gyógyszerész nélkül maradt, Vitkovitsch János, selmecbányai gyógyszerész felkínálta a városnak, hogy nyit gyógyszertárat, amennyiben biztosítanak lakást és tűzifát a számára. Ezt az ajánlatot a polgármester valószínűleg visszautasította, ez derül ki abból az 1875-ös miniszteri levélből, amelyben a polgármestertől indoklást kérnek, hogy miért van már három éve zárva a gyógyszertár, milyen nehézségeik vannak a megnyitásával. A polgármester válaszában értesíti, hogy már folyamatban van a lépések tétele az ügyben. A fent említett évben a minisztérium elrendeli, hogy Muzsik gyógyszerésznek az év végéig létre kell hoznia a gyógyszertárat és vizitációt kell végrehajtani. Muzsik már 1873-ban írt egy szerződést a várossal, nem ismertek az indokok, hogy ez alapján miért nem nyitotta meg a gyógyszertárat már ebben az évben. A patika 1876-ban már biztosan üzemelt. A Muzsik Antal erkölcsi állapotáról kiállított tanúságtételben, mint békeszerető, reálisan gondolkodó embert jellemzik. A gyógyszerész anyagi helyzete kifejezetten rossz lehetett, erről tanúskodik, hogy a pozsonyi posta igazgatója kinevezte őt a bakabányai postamesterré. Haláláig, 1883-ig igazgatta a gyógyszertárat. Ekkor felesége örökölte meg.

A gyógyszerészi poszt betöltője pár hétig Barbacsi Pál volt, akiről a polgármester kivételesen pozitívan nyilatkozott. Távozásakor úgy értékeli, mint különösen értékes és erkölcsös embert.

Barbarics távozása után, 1884 és 1885 között Pavlovič Antal volt a gyógyszertár működtetője. A róla kiállított erkölcsi bizonyítványban feltüntették, hogy se az orvosnak, de a polgároknak semmilyen ellenvetésük nem volt vele szemben, kitűnő gyógyszerész volt.

Pavlovič továbbállása után Molnár József lépett a gyógyszertárba, aki 1890-ben kérte a polgármestertől a gyógyszertár sürgős átköltöztetését. Valószínűsíthető, hogy 1895-ig munkálkodott itt, mivel 1896-ban már Bízik József volt a helyén. Ő viszont csak egy évet lehetett itt, mivel 1896-ban elmebajban meghalt.

A gyógyszertárat Turcsányi Lajos vette át. Az ő tevékenysége alatt, amely 1928-ig tartott, pénzügyi helyzetének javítására a szódagyártást is üzemeltetette, amelyről 1904-ben mondott le. Nagyon hiszékeny lehetett a paciensekkel szemben, mivel 1900 és 1903 között 109 adósával volt vitája.

Kevický Gyula 1928-ban lett a gyógyszertár tulajdonosa, született 1891-ben, Bakabányán. Tureková Mária gyógyszerésznőt vette feleségül, aki anyagilag jól szituált volt. 1937-ben Kevický elhunyt. Két évvel később a felesége megkapta a személyi jogot a gyógyszertár üzemeltetésére.

A bakabányai községi végzésből megtudjuk, hogy a gyógyszertárra 1950-ben szabták ki az állami kezelést, vezetőjének PhMr. Ország Andrást nevezték ki, majd az államosítás után is ő maradt egészen 1968-ig. Ekkor a korábbi tulajdonos PhMr. Kevická vette át, majd két évvel később PhMr. Frýdková Éva, aki 1973-ban átadta a gyógyszertárat PhMr. Ciglanovi Lászlónak, a selmecbányai gyógyszertár egykori helyettes vezetőjének. [12] (Alt 32-41.)

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

Pillanatnyilag a bakabányai gyógyszertár neve: „U svätého Jakuba”, felelős vezetője Mgr. Martina Lukáčová. [18]

26. ábra - A bakabányai gyógyszertár

Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat
Journal of History of Culture, Science and Medicine
2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

4.3.5. Nagysalló (Tekovské Lužany)

Az 1859-es statisztikai könyvből tudjuk, hogy addig még nem volt gyógyszertár a faluban, egy felcserről, Bak Józsefről tesz említést. A későbbi gyógyszertár tulajdonos, Szemák Gyula (1858-1915) hagyatékából megtudjuk, hogy „A reményhez" névvel alapított itt gyógyszertárat Zsolna László, kinek sírja megtalálható a nagysallói katolikus temetőben. Innen tudjuk azt is, hogy 1852 és 1903 között élt; így a gyógyszertár alapítási éve talán 1882-ben lehetett. Halála évének májusában íródott az a falumbéli részére (a recept alján olvasható: Bényi Józsefnek Kétyen) szóló vény, amely az ábrán látható.

27. ábra - Szemák Gyula

A második tulajdonos Szemák Gyula volt, aki 1903-tól 1912-ig tevékenykedett itt. Halála után a gyógyszertár, annak megvételével, PhMr. Zöldy Lajos tulajdonába került 1922-ig, amikor Fáncsik Lajos gyógyszerész vásárolta meg. Tőle vette meg 1931-ben az utolsó tulajdonosa Droppa Ernő, aki magát az épületet annak tulajdonosától, Rubinšteintől vette meg, majd 1940-ben teljesen felújította azt. Cementből csináltatott padlót, megjavíttatta a polcokat és állványokat. A gyógyszertárat feleségével, Annával együtt birtokolta.

A Járási Nemzeti Bizottság 1948-ban Zselízen végzést adott ki Droppa Ernő és felesége vagyonának elkobzására. A végzésben fel volt tüntetve, hogy az elkobzás vonatkozik a gyógyszertár engedélyére

28. ábra - 1903-ból származó nagysallói vény, mellette kinagyítva Zsolna László gyógyszertárának pecsétje

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

műhellyel, foglalkozási hellyel és minden felszereléssel, berendezésekkel, gépekkel, szerszámokkal, raktárakkal, áruval, készlettel és a többivel, az ebben a vállalatban szereplő és hozzá tartozókkal együtt akkor is, ha azok máshol találhatóak akárki birtokában. Az elkobzás indokaként a Droppa házaspár magyar nemzetiségét nevezték meg. Ez a konfiskáció később törölve lett, erről tanúskodik, hogy 1951-ben Droppa Ernő lemondott a gyógyszertár jogosultságáról az állam javára és átadta a Medikának.

Tekintettel Droppa Ernő magas életkorára (68 év) a Medika 1951-ben PhMr. Korecová Mária-Magdalénát nevezte ki a gyógyszertár vezetőjének, aki 1964-ig töltötte be pozícióját. Ekkor PhMr. Patay András került a helyére, majd őt PhMr. Mikuš Edit váltotta fel 1969-ig, amikor átvette a farnadi gyógyszertárat, amely azelőtt hosszabb időn keresztül zárva tartott.

A nagysallói gyógyszertárba 1969-ben PhMr. Winkler Gyögy került, aki az államosítás előtt Újvárban volt gyógyszertár tulajdonos. Halála után 1973-ban PhMr. Juhász Anna lépett a helyére, aki 1978-ig vezette. Ekkortól PhMr. Varga István igazgatta. Az ő ideje alatt költözött a gyógyszertár új, az előírásoknak teljes mértékben megfelelő helyiségekbe.

29. ábra - Gyógyszeres doboz Nagysallóból, Droppa Ernő idejéből

PhMr. Vargát váltotta fel 1982-ben PhMr. Trnková Éva, aki még ma is felelős vezetője a nagysallói Iris gyógyszertárnak. [18] [12] (Alt 58-59.)

4.3.6. Garamkálna (Kálna nad Hronom)

Gyógyszertárat Garamkálnán 1904-ben PhMr. Patay István (1887-1941) alapított. A pesti egyetemen szerzett gyógyszerészi oklevelet. Halála után, 1941-ben a gyógyszertárat felesége örökölte és fia András vezette 1944-ig.

Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat
Journal of History of Culture, Science and Medicine
2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

A II. világháború ideje alatt, amikor a Garam folyón levő hidat a levegőbe repítették, a gyógyszertár épülete is erősen megrongálódott. Nagyobb károkat okoztak a gyógyszertárra eső aknák, amikor a front közel három hónapon keresztül a Garam-partjánál állt. A világháború után Patay a gyetvai gyógyszertárba ment dolgozni, míg a kálnai patika romokban maradt.

Garamkálnára 1947-ben érkezett PhMr. Jakubovič Dezső, mivel az ő érsekújvári gyógyszertárára állami kezelés volt kiszabva. Ő személyesen a sógorával, Sebőkkel, szedte össze a valamikori gyógyszertár romjai közül a nem károsodott, még használható berendezéseket és gyógyszereket, megrendelte a hiányzóakat, és magántulajdonosként gyógyszertárat nyitott a garamkálnai templom mellett. Mivelhogy még ugyanebben az évben felszabadították az érsekújvári gyógyszertárát, a gyógyszerekkel együtt hazatért.

Mint nemzeti vezető 1948-ban érkezett a gyógyszertárba PhMr. Szőllős István és igazgatta az „Őrangyalhoz”-nak elnevezett gyógyszertárat 1949-ig.

Az Egészségügyi Megbízotti Hivatal Pozsonyban a korábbi tulajdonos Patayová Margit kérésére, 1949-ben eltörölte a gyógyszertár állami kezelését. Ez a döntés ismeretlen okok miatt nem valósult meg, és továbbra is Szőllős maradt a kezelője. A gyógyszertárat a temető mellé egy provizórikus épületbe költöztette. Ez az ideiglenesség tartóssá vált, annak ellenére, hogy több felülvizsgálat után is felszólították a község önkormányzatát alkalmasabb helyiségek juttatására. Még a Járási Népegészségügyi Intézet igazgatóságának a helyi kálnai bizottsággal sem sikerült ezt a kérdést megoldania. Ezért 1964-ben a járási higiénia határozata alapján a gyógyszertárat megszüntették.

Tyrocinálne vysvedčenie.

Ivan Patay lekárnický praktikant,
narodený v obci: Nové Kálnice, župa zvolenská,
dňa 13 mája 1904, vierovyznania ref., ktorý
maturoval roku 1923 na gymnáziu v Levoči,
vykonal dňa 17 septembra 1925 pred podpísanou zkušobnou
komisiou s Československom prospechom zkúšku dľa
ustanovenia §-u 16. úpravy vydanej nariadením býv. uh. minister-
stva kultu a výučby čís. 105.597/1912.
Menovaný skončil dľa preukázaného svedectva dňa
30 júna 1925 predpísaná 2 ročná dobu učebnú,
i vyhlasujeme ho týmto za lekárnického pomocníka a uznávame
za schopného pre lekárnické univerzitné studium.

V Bratislave, dňa 17 septembra 1925.

Predseda zkušobnej komisie: Členovia zkušobnej komisie:

30. ábra - Patay András gyakornoki bizonyítványa 1925-ből

Az ideiglenes gyógyszertárvezető 1949-ig volt itt, majd helyén a következő PhMr. Pásztor László volt. A gyógyszertárat 1950-ben államosították és a Medikához csatolták, vezetője Pásztor maradt, annak bezárásáig. [12] (Alt 43-47.)

Kálnán 2014-ben újra van gyógyszertár, Hedera névvel, felelős gyógyszerésze Mgr. Katarína Földyová. Az ő elmondása szerint a gyógyszertár 2008 novemberétől üzemel.

Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat
Journal of History of Culture, Science and Medicine
2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

4.3.7. Oroszka (Pohronský Ruskov)

A Madonna gyógyszertárat Heydrich Károly alapította Oroszkán, 1922-ben.

31. ábra - Gyógyszertári szignatúrák a Heydrich Károly „Madonna" gyógyszertárából, Oroszkáról

Gyógyszerész magiszteri titulust Budapesten szerzett 1922-ben. Ezután gyógyszerészként dolgozott a zselízi gyógyszertárban. Itt vette feleségül Bohunická Máriát, a gyógyszertár tulajdonos lányát. Az oroszkai gyógyszertárban 1945-ig dolgozott, amikor a csehszlovák-magyar megállapodás keretein belül áttelepítették a Magyar Népköztársaságba. Ezáltal a gyógyszertár állami kezelés alá került és kezelőjének PhMr. Pogács Illést nevezték ki, született 1898-ban Hajdúdorogon, akit Magyarországról telepítettek ide.

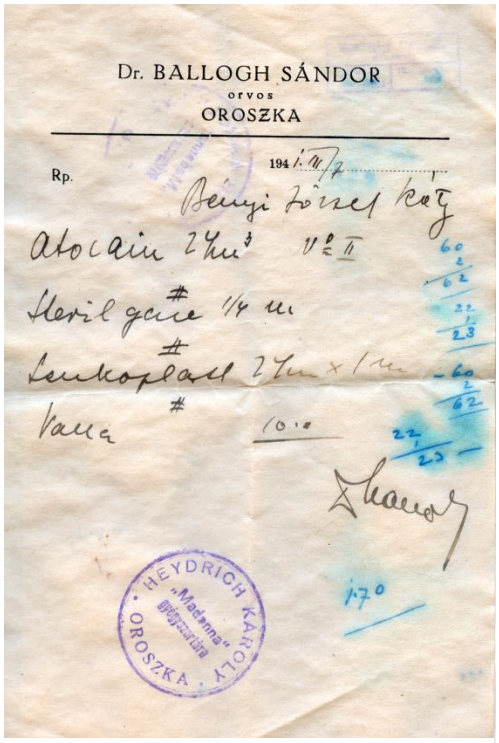

32. ábra - Az oroszkai orvos által írt, az oroszkai gyógyszertárban kiváltott vény

A Medika igazgatása alá került 1950-ben. Pogácsot meghagyták funkciójában 1956-ig, amikor súlyos betegsége miatt leváltották PhMr. Mikusová Editre. Ő három nap után az előző tulajdonossal való közös lakás okán adódó nehézségek miatt a posztjáról lemondott. Ekkor került helyére PhMr. Lászlová Magdaléna, férjhezmenetele után Lengyelová, aki 1969-ben, súlyos betegsége miatt befejezte tevékenységét a gyógyszertárban. Ekkor lett kinevezve vezetőjének PhMr. Kádasi-Hyrner Teodor. A prágai Gyógyszertár Fejlesztési Központtal együttműködve lett kidolgozva 1970-ben egy eszmei indítvány a gyógyszertár átépítésére, amelyet hamarosan meg is valósítottak. Az új gyógyszertár 1982-ben nyitott meg, a benne elhelyezett klasszikus gyógyszertároló polcokkal és a helyiségek pedig ajtók nélküli boltívekkel lettek elválasztva, hogy a vezető gyógyszerész állandó kapcsolatot tudjon tartani a gyógyszertár többi dolgozójával.

PhMr. Kádasi-Hyrnert 1973-ban betegsége miatt PhMr. Schlosser Andrásra váltották, aki pozsonyi gyógyszerész fia volt. [12] (Alt 59-61.)

Ma az oroszkai gyógyszertár neve Althea, felelős gyógyszerésze pedig PharmDr. Ida Poláková. [18]

Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat
Journal of History of Culture, Science and Medicine
2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

4.4. Dr. Zelenyák János

33. ábra - Dr. Zelenyák János

Habár Lekéren (szlovákul Hronovce) nem volt, és ma sincs gyógyszertár, ahogy gyógyszerész sem, úgy gondoltam mégsem hagyhatom ki „A felvidéki Lévai járás gyógyszerészetének története” című szakdolgozatomból. Élt itt egy ember, aki miatt a Lévai járás ezen faluja méltán említést érdemel a munkámban. Ahogy már a dolgozatom elején írtam, az ősi időkben a lelkészi és az orvosi hivatás olyannyira összefonódott, hogy e két feladatot általában ugyanazon személy látta el. Mind a lelkészi, mind a gyógyítói hivatás kiemelkedő alakja volt Dr. Zelenyák János (1860-1929), lekéri pap is. Ma, ha a papok gyógyító tevékenysége kerül szóba általában a lélek gyógyításáról van szó, amely a papi hivatás alappillére, azonban Dr. Zelenyák nemcsak ilyen formában gyógyította a hozzá érkező beteg embereket, hanem testi bajaikat is ellátta. Magas szintű volt mind orvosi műveltsége, mind gyógynövény ismerete, annak ellenére, hogy csak a teológia doktora volt.

Zelenyák János Szepesalmáson született, 1860-ban szegény szülők gyermekeként. Gimnáziumi tanulmányait Lőcsén és Egerben végezte, majd hosszas gondolkodás után úgy döntött, hogy teológiát tanul; előtte sokáig nem tudott dönteni az orvosi hivatás, a filozófia és a papi pálya között. A bécsi Pázmáneumban, a Pázmány Péter esztergomi érsek által 1623-ban alapított papneveldében teológiai doktorátust szerzett. 1887–1897 között a Szepesi Káptalan tanítóképzőjében filozófia-, később teológiatanár. 1897-ben került az esztergomi főegyházmegyébe, előbb Barsbese, majd Lekér plébánosa lett. Ezért emlegették őt betegei a „lekéri pap”-ként. Úgy ismerte meg őt minden környékbeli lakos, később az egész világ, mint csodaorvos. Gyógyászati sikereit a természetnek tulajdonította, azt vallotta, hogy a természet gyógyít nem az orvosok. Abban az időben egész Európából jártak hozzá páciensek. Naponta 100-130 beteget is ellátott, de így is volt, aki napokig várt, hogy bejuthasson hozzá. Háza előtt kígyózó sorokban álltak az emberek, némelyek sátrakkal érkeztek. A szegények orvosának is nevezték, mivel szolgálataiért nem kért és nem is fogadott el pénzt. A maga termesztett gyógynövényeket a parókia és az apátsági kastély udvarán szárította. Több gyógyszertalálmánya, illetve szabadalma volt (Rheumatikum, fejszesz stb.)

A katolikus Néppárt lőcsei, 1910–1918-ig pedig újbányai választókerületének országgyűlési képviselője. Politikai érdeklődésének nem vetett véget a trianoni döntés sem, lelkes híve lett a magyar ellenzéket is tömörítő Országos Keresztényszocialista Pártnak.

Neve 1908-ban vált országosan ismertté – ekkor jelent meg első könyve „A gyógynövények hatása és használata”. A könyv előszavában bukkan fel természetgyógyászatának központi fogalma: az erő. („*A növény közlékeny és ha érintkezünk vele, nemcsak szépségét, hanem legféltettebb kincsét, erejét is elárulja*.” – idézet a könyvből) E fogalom kerül be lapjának címébe is: „Erő és egészség – A természetes gyógymód közlönye”. Első száma 1911-ben jelent meg. Zelenyák megnyerte lapja számára a természetgyógyászatra fogékony orvosokat is. Közülük kiemelkedik dr. Dillnberger Emil pesti orvos, aki már a lap első évfolyamában háromrészes tanulmányában „tervezetet” tett közzé „egy létesítendő physikális-dietetikus gyógyintézetről és azzal kapcsolatos egészségügyi pedagógiumról”. E korát megelőző javaslat visszaköszönését látjuk ma a dinamikus egészség fogalmában és az egészségpromóció koncepciójában. Az I. világháború vezetett a lap megszűnéséhez 1914-ben. Így csonkán maradt a másik neves orvos-szerző, Dr. Gróf Hugonnai Vilma, az első magyar orvosnő tervezett sorozata a vegetárius életmódról.

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

Zelenyák nyitottságát az orvostudomány felé nemcsak az orvosok írásai jelzik, hanem témaválasztásai is. Nem ragaszkodott kötelezően a természetgyógyászathoz, hanem helyet adott például a baktériumokról írt sorozatnak is. Idejét nemcsak a lapszerkesztés és a betegek ellátása töltötte ki, hanem népnevelő, felvilágosító könyveket is kiadott.

Életművének csúcsa: „A természetes gyógymód". Ez élete összegző könyve, egy kötetbe gyűjtve közkinccsé tette élete gazdag tapasztalatait. A majdnem félezer oldalas könyv két fő részből áll: szöveges és a szövegek közé beiktatott 86 színes táblából. A táblákon a gyógynövények élethű, festett képei láthatóak magyar és latin nevükkel együtt.

Gyógyászati sikereiről tudomást szereztek az Egyesült Államokban is, ahová meghívták egy előadássorozatra. 1928-ban részt vett az amerikai eucharisztikus kongresszuson, és négy hónapon keresztül előadásokat tartott óriási érdeklődés mellett a természetes gyógymódról. Az út olyannyira megviselte, hogy 1929 őszén misézés közben összeesett. Egy osztrák kórházba tartott, amikor útközben rosszul lett és a welsi kórházban adta vissza lelkét teremtőjének. [23] [24] [25]

4.5. A Barsi Múzeum Léván

A lévai Barsi (Tekovské) múzeum Nécsey József verebélyi postamesternek köszönhetően jött létre, aki 1927-ben Léva városának ajándékozta terjedelmes gyűjteményét, amely többek között Verebély és a Garam mente régészeti emlékeit, Bars megye északi területeinek és Zólyom környékének néprajzi tárgyait, valamint festményeket, könyveket és családi levéltári anyagot tartalmazott. Első igazgatója a lévai tanítóképző tanára, Kriek Jenő lett. Egy éven belül megnyílt az első tárlat az ún. Nécsey szoba. A gyűjtemény különböző intézmények, iskolák és magánszemélyek adományainak köszönhetően fokozatosan gyarapodott. Ezekben az években főleg a piarista gimnázium anyagával, valamint Léva szülöttjének, Kittenberger Kálmán afrikai utazónak egzotikus gyűjteményével gazdagodott a múzeum.

A II. világháború idején a gyűjtemény egy részét szétlopták, nagy része pedig megsérült. A háború után, 1946-ban a múzeum vezetését Hulják Pál vette át, aki rendszerezte a múzeum megrongált anyagát és felújította az állandó tárlatot a nagyközönség számára. 1954-ben a múzeum a volt ferences kolostorba, négy évvel később a lévai várban található ún. kapitány házába költözik. Ma is itt a székhelye. 1961-ben nyílik meg első, állandó honismereti jellegű tárlata, melyet 1967-ben felújítanak, majd négy évvel később kibővítik a patika múzeummal. 1982-ben az állandó tárlatot megszüntetik az épület tatarozása miatt.

2001-ben nyílik meg az állandó tárlat első része – amely a gyógyszerészet és a lévai vár történetét mutatja be, valamint a Nécsey József nevét viselő galéria. A következő évben átadásra kerül a kamarakiállításoknak otthont adó új kiállító-terem. 2003-ban megnyílik az állandó tárlat második része, amely a régió régészeti anyagát mutatja be. A harmadik rész kialakítása és megnyitása 2006-ban volt, amely a céheknek, kézműiparnak és művészetnek lett szentelve.

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

1987 óta rendszeresen készülnek különféle témakörű kiállítások, amelyek a múzeum gyűjteményének egy részét mutatják be, de teret kapnak külföldi és más szlovákiai múzeumok valamint kulturális intézmények is. Ezek a kiállítások általában az ún. Dobó kastélyban tekinthetők meg, amelyet 1571-ben építtetett a várudvarban Dobó István, Bars vármegye ispánja. [26]

4.5.1. Gyógyszerészettörténeti kiállítás

A kiállítás Alt Ernő (1921-) sokéves gyűjtői tevékenységének köszönhető. Különösen odafigyelt arra, hogy a várak és a kolostorok jellegzetes gyógyszertárai mellett a városokban elterjedtebb, szegényesebb gyógyszertárak emlékei is fennmaradjanak, amelyek az állandó modernizáció hatására fokozatosan eltűnnek. A múzeum két helyiségében tekinthető meg a tárlat. Az elsőben az 1823-ban alapult volt lévai Korona gyógyszertár eredeti officinájának U alakban elhelyezett berendezése látható.

34. ábra - Alt Ernő

36. ábra - A volt Korona gyógyszertár officinája a Barsi múzeumban

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

A teret a különféle szobrok és az előző évszázadokban a gyógyszerészek mindennapi használatában álló eszközök töltik ki, ezzel kialakítva a valamikori gyógyszertárak tipikus hangulatát.

35. ábra - A gyógyszerészettörténeti kiállítás bejárata

Személyes kedvencem a múzeumban található tárgyak közül a korabeli pénztárgép. A polcokon a patikai tárolóedények a származási idejük, készítési anyaguk, illetve a művészeti irányzat szerint vannak elrendezve. Találunk itt holicsi majolikát, körmöci porcelánt és némelyik standedény egy német gyógyszertárból származik. A kiállított tárgyak közül érdekesek a gyógyszertári sajtolók, tablettázó gépek, desztilláló készülékek és sok más, kizárólag a múlthoz tartozó gyógyszertári szerszám és segédeszköz. A mozsarak közül figyelmet érdemel az I. világháborúból származó, kereszttel jelzett és az ágyútöltetből készített. Minden látogató számára érdekesek lehetnek az edényes súlymértékek és a különféle patikai műszerek.

38. ábra - Régi pénztárgép

37. ábra - Aesculap és Hygie szobra

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

39. ábra - Fából készült, különböző stílusú patikai standedények

40. ábra - Különböző porcelán standedények

41. ábra - Sajtoló, desztilláló és pilulakészítő berendezés

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

42. ábra - Mozsarak a múzeum gyűjteményéből

43. ábra - Edényes súlymértékek és patikai mérleg

44. ábra - Patikai műszerek

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

45. ábra - Kúpkészítő és kúptároló doboz

46.. ábra - Régi patikai eszközök

47.. ábra – Régi injekciós üvegek és fecskendő

Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat
Journal of History of Culture, Science and Medicine
2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

A kiállított tárgyak között található egy kis orvosi kézi gyógyszertár a 19. század elejéről. Főként gyorshatású gyógyszereket tartalmaz, amelyek közül sokat még ma is alkalmaznak a terápiában. A tárlatban fellelhető egy, a 19. század végéről származó kis homeopatikus házi gyógyszertár is.

A kiállítószekrényekben megtalálható néhány környékbeli gyógyszerész fényképe, kéziratok, különféle gyógyszerészi kézikönyvek, árjegyzékek és receptes gyűjtemények.

48. ábra - Orvosi kézi gyógyszertár és homeopatikus házi gyógyszertár

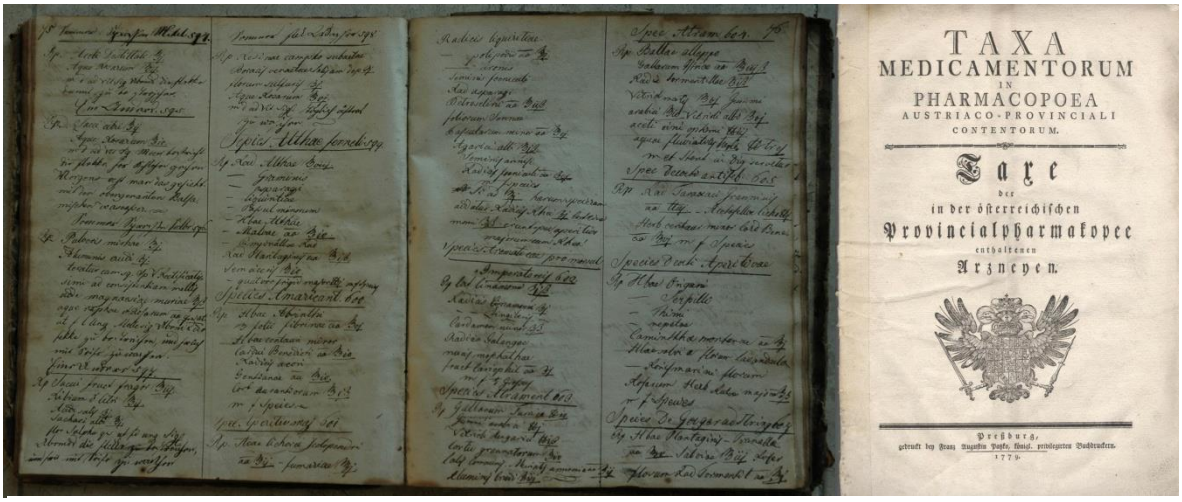

49. ábra - Receptgyűjtemény és az 1779-es Taxa Medicamentorum

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

50. ábra - Régi gyógyszerészi oklevelek

A szekrények fölött néhány oklevél is ki van függesztve, amelyeket a gyógyszerészek szereztek a múltban különféle egyetemeken. Vannak itt oklevelek különböző korokból a párizsi, budapesti, bécsi és kolozsvári egyetemről. A legkorábbi Boleman Mihályé, az 1736-os évből származik.
A Felvidék eme régiójának egyedülálló kiállítása nagyszerűen szolgálja a gyógyszerészet múltjának megismertetését a jövő generációk gyógyszerészei, a többi egészségügyi dolgozó és minden látogató számára. Feladata a művészeti és történelmi emlékek, a 17., 18., 19. és részben a 20. századi gyógyszerészet mindennapi eszközeinek, műszereinek a megőrzése. [12] (Alt 63-69.)

5. Összefoglalás

Szakdolgozatomban a magyar gyógyszerészet történelmén belül kiemelten a felvidéki Lévai járás gyógyszerészetének történelmét foglaltam össze.
Az első gyógyszertár a Lévai járásban még a 17. században alapult Léva városában. Ha az 1956-os döntés alapján nem szüntették volna meg, e gyógyszertár az idén ünnepelhette volna megalakulásának 350. évfordulóját. Ez idő alatt számos neves gyógyszerész, gyógyszertár tulajdonos megfordul ezen a vidéken, akikről igyekeztem minél több információt összegyűjteni.
A fennmaradt és elérhető források alapján először a 19. században kezdett növekedni a gyógyszertárak száma. Az államosítás eltörlését követően, a magángyógyszertárak létesítésével jelentősen megnőtt ez a szám. Míg 1984-ben összesen 12, jelenleg a járás 89 településén összesen 42 gyógyszertár látja el a lakosságot.**6.**

Köszönetnyilvánítás
Ezúton szeretném megragadni az alkalmat arra, hogy köszönetemet és tiszteletemet fejezzem ki mindenkinek, aki a szakdolgozatom elkészítéséhez segítségével, ötleteivel és tanácsaival hozzájárult, különösképpen konzulensemnek, **Dr. Forrai Judit** egyetemi docens Tanárnőnek!
Rugalmasságáról, precízségéről és segítőkészségéről bizonyságot téve ezúton szeretném kinyilvánítani köszönetemet **Dr. Ambrus Tündének** a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Gyógyszerésztörténeti Szakosztály elnökének.

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

Továbbá szeretném megköszönni **Juhász Gábor** régiófejlesztőnek a segítségét, aki a rendelkezésemre bocsátotta értékes könyveit, fényképeit, valamint bemutatott **Mgr. Pölhös Margaréta** archeológus-történésznek, a lévai Barsi Múzeum igazgatóhelyettesének, kinek a dolgozatom nagy részében előforduló képeket köszönhetem.

7. Rövidítésjegyzék

Mgr. (*Magister)* - Szlovák Köztársaság felsőoktatási intézményeiben szerzett, a legalább négyéves képzésben kiadott, doktori cselekményekre jogosító titulus, a mesterképzést elvégzők kapják, beleértve a gyógyszerészeket
MUDr. *(Medicinae universae doctor)*- az orvostudomány doktora
PharmDr. (*Pharmaciae Doctor)*- a gyógyszerészet doktora
RNDr. (*Doctor rerum naturalium)*- a természettudományok doktora

8. Szlovákiai helységnevek kétnyelvű jegyzéke

Alsókubin – Dolný Kubín
Árva – Orava
Bakabánya – Pukanec
Barsbese – Beša
Bártfa –Bardejov
Bát – Bátovce
Besztercebánya – Banská Bystrica
Dezsér – Dežerice
Eperjes – Prešov
Érsekújvár – Nové Zámky
Farnad – Farná
Felsőtúr – Horné Turovce
Garamkálna – Kálna nad Hronom
Garamszentkereszt – Žiar nad Hronom
Gyetva – Detva
Hodrusbánya - Banská Hodruša
Ipolyság – Šahy
Kassa – Košice
Kisszeben – Sabinov
Kistapolcsány – Topoľčianky
Komárom – Komárno
Körmöcbánya – Kremnica
Lekér – Hronovce
Léva – Levice
Lipótszentmiklós – Liptovský Mikuláš
Lőcse – Levoča
Modor – Modra
Modra – Modra nad Cirochou
Mosóc – Mošovce
Nagykosztolány – Veľké Kostoľany
Nagysalló – Tekovské Lužany
Nagyszombat – Trnava

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

Nyitra - Nitra
Oroszka – Pohronský Ruskov
Oszlány – Oslany
Pozsony – Bratislava
Rimaszombat – Rimavská Sobota
Rózsahegy – Ružomberok
Selmecbánya – Banská Štiavnica
Szántó – Santovka
Szepesalmás – Jablonov
Szered – Sereď
Szirk – Sirk
Tornalja – Tornaľa
Verebély – Vráble
Zólyom – Zvolen
Zsarnóca – Žarnovica
Zselíz – Želiezovce

9. Irodalom- és hivatkozásjegyzék

[1] SONNEDEKER, G.: *Kremers and Urgand's History of Pharmacy*. United States of America, American Institute of the History of Pharmacy, 1986
[2] DR. BARADLAI János.: *A magyarországi gyógyszerészet története*. Budapest, A Magyarországi Gyógyszerész-Egyesület Kiadása, 1930
[3] DÉVAY Attila, ANTAL István: *A gyógyszeres terápia biofarmáciai alapjai*. Budapest, Medicina Könyvkiadó Zrt, 2009
[4] ANDERSON, Stuart: *Making Medicines: A Brief History of Pharmacy and Pharmaceuticals*. London, Pharmaceutical Press, 2005, 23-25.
[5] NIKOLICS Mária, VINCZE Zoltán, ZELKÓ Romána: *Gyógyszerészeti tudománytörténet és propedeutika*. Budapest, Semmelweis Kiadó, 2010
[6] ZALAI Károly: *A gyógyszerrel kapcsolatos tevékenységek és intézmények történeti fejlődése.* Orvostörténeti Közlemények – Communicationes de Historia Artis Medicinae. Vol. 71–72. 1974, 17–19.
[7] CSIPPÉK János: *Adalékok a magyar, különösen a felvidéki gyógyszerészet történetéhez.* Gyógyszerészi Hetilap, 1898, (37, 18, 274-278., 19, 291-293., 20, 306-308., 21, 322-325)
[8] Pharmacy Salvator in (http://en.wikipedia.org/wiki/Pharmacy_Salvator, megtekintve: 2014.01.14.)
[9] A Magyar Királyi Helytartótanács megkezdi működését in **(***http://www.mult-kor.hu/cikk.php?id=8127*, megtekintve: 2014. 01. 18)
[10] Lévai járás in *(http://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A9vai_j%C3%A1r%C3%A1s*, megtekintve: 2014.01.22.*)*
[11] DR. STRASSER Elemér: *Lévai lexikon*. Léva, Nyitrai és Társa Irodalmi és Nyomdai Vállalat, 1934, 5-10., 65.
[12] ALT, Ernest: *Dejiny farmácie okresu Levice 1664-1984*. Levice, Okresný ústav národného zdravia, 1984, 6-69.
[13] Magyar gyógyszerész-évfordulók 2009-ben in *(http://www.mellekhatas.hu/aktualis/magyar-gyogyszeresz-evfordulok-2009-ben)*

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

[14] SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái I.* (Aachs–Bzenszki). Budapest: Hornyánszky. 1891(*http://hu.wikipedia.org/wiki/Boleman_Ede*, megtekintve 2014.02.07.)
[15] TOLNAI Csaba: *Levice na starých pohladniciach*. Bratislava, Dajama, 2012, 49.
[16] CSATÁR István, ÖLVEDI János: *A visszatért Felvidék adattára*. Budapest, Mahr Ottó és Tsa „Rákóczi" Könyvkiadó Vállalata, 1939, 33-245.
[17] ALT, Ernest, BÁBA, Eugen, HULJAK, Ladislav: *Dejiny levickej nemocnice 1885-1985*. Levice, Okresný ústav národného zdravia, 1985, 98-99.
[18] Slovenská lekárnická komora in (*https://www.slek.sk/*, megtekintve: 2014. 01.22-02.10)
[19] Ipolyság in *(http://hu.wikipedia.org/wiki/Ipolys%C3%A1g*, megtekintve: 2014. 01.23.)
[20] SZTANKAY Aba in (*http://www.gyogyszeresztortenet.hu/wp-content/uploads/2013/10/Sztankay-Aba-Dr..pdf*, megtekintve: 2014.01.24.*)*
[21] KISS László, LACZA Tihamér, OZOGÁNY Ernő: *Gondolatokból épült katedrális: magyar orvosok, mérnökök, tudósok*. Pozsony, Madách Posonium, 2001, 159-161.
[22] KEMPLER Kurt: *A gyógyszerészet története*. Budapest, Gondolat Kiadó, 1984, 366-384
[23] ORBÁNNÉ BERTHA Mária: (*http://adatbank.sk/lexikon/zelenyak-janos/*, megtekintve: 2014.02.10*)*
[24] KOVÁCS István: *Zelenyák János plébános, a szegény nép ingyen orvosa, s a természetes gyógymódok terjesztője*
(http://www.magyarvagyok.com/csoportok/474-Regi-vilagunk-anno/temak/8024/, megtekintve: 2014.02.10.*)*
[25] ZELENYÁK János: *A természetes gyógymód*. Dunaszerdahely, Lilium Aurum, 2012
[26] SZÉNÁSI, Pavol: *Tekovské múzeum v Leviciach* in
(*http://www.muzeumlevice.sk/index.php?mnu=HS&jazyk=SK*,megtekintve: 2014.02.12.)

10. Ábra- és táblázatjegyzék

1. ábra - A volt pozsonyi Salvator gyógyszertár
Forrás: (http://bratislava.sme.sk/c/5430650/byvala-lekaren-salvator-caka-kym-sa-skonci-pat.html)
2. ábra - A volt pozsonyi Salvator gyógyszertár belülről
Forrás: (http://bratislava.sme.sk/c/5430650/byvala-lekaren-salvator-caka-kym-sa-skonci-pat.html)
3. ábra – Lévai vár látképe a várkastéllyal
Forrás: [http://www.flickr.com/photos/pavelsalka/3445011727/]
4. ábra - Táncmulatságot reklámozó rajz, 1904-ből
Forrás: Barsi Múzeum Léva
5. ábra – Régi gyógyszertári reklámboríték
Forrás: Kosztolányi Gábor
6. ábra – Boleman Ede levelezése Heinrich Mattonival
Forrás: Kosztolányi Gábor
7. ábra – A Boleman ház és gyógyszertár a kép jobb felén, képeslap 1910-ből
Forrás: Csaba Tolnai: Levice na starých pohladniciach, Dajama, 2012, 49.
8. ábra – Hygie és Aesculap portréinak domborművei a patika bejáratának 2 oldaláról
Forrás: Barsi Múzeum Léva
9. ábra - Arckenőcsös porcelán tégely
Forrás: Barsi Múzeum Léva
10. ábra – Gyógyszeres tasak Medveczky Sándor gyógyszertárából, 1905-ből
Forrás: Barsi Múzeum Léva

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

11. ábra – A Korona-gyógyszertár gyógyszeres borítékja Rudolf Krajovič idejéből
Forrás: Kosztolányi Gábor
12. ábra - Gyógyszeres reklámtasak Kucsera Imre idejéből
Forrás: Kosztolányi Gábor
13. ábra - Porcelán kenőcsös tégely az 1940-es évekből
Forrás: Barsi Múzeum Léva
14. ábra - A gyógyszertár épülete az átépítés előtt (1957) és után (1968)
Forrás: RNDr. PhMr. Ernest Alt: Dejiny farmácie okresu Levice 1664-1984. Levice, Okresný ústav národného zdravia, 1984
15. ábra - Klasszikus gyógyszertároló polcok a Lévai Járási Gyógyszertárban (1969)
Forrás: RNDr. PhMr. Ernest Alt: Dejiny farmácie okresu Levice 1664-1984. Levice, Okresný ústav národného zdravia, 1984
16. ábra - Az I. Gyógyszerészi Napok szórólapja
Forrás: Barsi Múzeum Léva
17. ábra - Gyógyszerszedési utasítás a Salvator gyógyszertárból
Forrás: Barsi Múzeum Léva
18. ábra - 1937-es számla a lévai Salvator Gyógyszertárból
Forrás: Kosztolányi Gábor
19. ábra - A Lévai járás történelmileg fontosabb patikáinak elhelyezkedése
Forrás: saját készítésű kép Alt Ernő könyve alapján
20. ábra - A Sztankay Aba által kifejlesztett Honthin gyári csomagolása
Forrás: (http://www.facebook.com/MgytGyogyszeresztortenet/photos/a.414704755293575.1073741828.414683198629064/542706055826777/?type=1&theater)
21. ábra - Gyógyszeres doboz a báti gyógyszertárból
Forrás: Barsi Múzeum Léva
22. ábra - A 19. századi zselízi gyógyszertár
Forrás: Barsi Múzeum Léva
23. ábra - Mócs Ágoston
Forrás: Barsi Múzeum Léva
24. ábra - 1909-es képeslap a Zselízi gyógyszertárról
Forrás: Polka Pavel
25. ábra - Reklámboríték Bohuniczky Sándor gyógyszertárából
Forrás: Juhász Gábor
26. ábra - A bakabányai gyógyszertár
Forrás: saját készítésű kép
27. ábra - Szemák Gyula
Forrás: Barsi Múzeum Léva
28. ábra - 1903-ból származó nagysallói vény, mellette kinagyítva Zsolna László gyógyszertárának pecsétje
Forrás: Juhász Gábor
29. ábra - Gyógyszeres doboz Nagysallóból, Droppa Ernő idejéből
Forrás: Barsi Múzeum Léva
30. ábra - Patay András gyakornoki bizonyítványa 1925-ből
Forrás: Barsi Múzeum Léva
31. ábra - Gyógyszertári szignatúrák a Heydrich Károly „Madonna” gyógyszertárából, Oroszkáról
Forrás: Barsi Múzeum Léva

2017. Vol. 8. No. 15.
e-ISSN: 2062-2597
DOI: 10.17107/KH.2017.15.220-266

32. ábra - Az oroszkai orvos által írt, az oroszkai gyógyszertárban kiváltott vény
Forrás: Juhász Gábor
33. ábra - Dr. Zelenyák János
Forrás: Barsi Múzeum Léva
34. ábra - Alt Ernő
Forrás: Barsi Múzeum Léva
35. ábra - A gyógyszerészettörténeti kiállítás bejárata
Forrás: saját készítésű kép a Barsi Múzeumban Léván
36. ábra - A volt Korona gyógyszertár officinája a Barsi múzeumban
Forrás: Barsi Múzeum Léva
37. ábra - Aesculap és Hygie szobra
Forrás: Barsi Múzeum Léva
38. ábra - Régi pénztárgép
Forrás: Barsi Múzeum Léva
39. ábra - Fából készült, különböző stílusú patikai standedények
Forrás: Barsi Múzeum Léva
40. ábra - Különböző porcelán standedények
Forrás: Barsi Múzeum Léva
41. ábra - Sajtoló, desztilláló és pilulakészítő berendezés
Forrás: Barsi Múzeum Léva
42. ábra - Mozsarak a múzeum gyűjteményéből
Forrás: Barsi Múzeum Léva
43. ábra - Edényes súlymértékek és patikai mérleg
Forrás: Barsi Múzeum Léva
44. ábra - Patikai műszerek
Forrás: Barsi Múzeum Léva
45. ábra - Kúpkészítő és kúptároló doboz
Forrás: Barsi Múzeum Léva
46. ábra - Régi patikai eszközök
Forrás: Barsi Múzeum Léva
47. ábra – Régi injekciós üvegek és fecskendő
Forrás: Barsi Múzeum Léva
48. ábra - Orvosi kézi gyógyszertár és homeopatikus házi gyógyszertár
Forrás: Barsi Múzeum Léva
49. ábra - Receptgyűjtemény és az 1779-es Taxa Medicamentorum
Forrás: Barsi Múzeum Léva
50. ábra - Régi gyógyszerészi oklevelek
Forrás: Barsi Múzeum Léva

1. táblázat – A felvidéki gyógyszertárak számának alakulása 1747-1895
Forrás: saját készítésű táblázat, Csippék János cikke alapján
2. táblázat - Lévai gyógyszertárak 2014-ben
Forrás: saját készítésű táblázat, a Szlovák Gyógyszerész Kamara oldalán található információk alapján
3. táblázat - A zselízi gyógyszertárak és vezetőik 2014-ben
Forrás: saját készítésű táblázat, a Szlovák Gyógyszerész Kamara oldalán található információk alapján